

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Veronika Kozlová

Dějiny školství na Hlučínsku v historickém kontextu regionu

Olomouc 2013

vedoucí práce: PhDr. Pavel KOPEČEK, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Veronika Kozlová

Poděkování

Děkuji PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D. za ochotu a poskytnutí cenných rad a připomínek při vedení mé bakalářské práce, dále Mgr. Martě Rončkové za čas, který mi věnovala a její cenné připomínky. Poděkování také patří všem, kteří mě po dobu studia podporovali, především rodině a blízkým přátelům.

Obsah

Obsah	4
Úvod	5
1 Dějiny Hlučínska	7
1.1 Počátek Hlučínska v historickém vývoji regionu	7
1.2 Devatenácté století	8
1.3 Dvacáté století	10
2 Školství na Hlučínsku	13
2.1 Od první zmínky do 19. století	13
2.2 Školství před 1. světovou válkou	14
2.3 Školství po 1. světové válce	14
3 Školství na Hlučínsku v letech 1920 – 1938	15
3.1 Zřizování školství na Hlučínsku	15
3.2 Privatunterricht	17
3.3 Rozvoj českého školství na Hlučínsku	20
3.4 Rozšíření českého školství na Hlučínsku	21
3.5 Rozvoj české kultury – činnost Matic	23
3.6 Školství v průběhu 2. světové války	24
4 Školství v jednotlivých obcích Hlučínska	26
4.1 Školství v Dolním Benešově	26
4.1.1 Osobnost Cypriána Lelka	30
4.2 Školství v Ludgeřovicích	32
4.3 Dějiny školství v obci Hať	34
4.4 Dějiny školství v obci Hlučín	35
5 Metodický list	38
5.1 Pracovní list	41
Závěr	43
Seznam zkratk	
Seznam příloh	
Anotace	

Úvod

Hlučínský region je zvláštní a velice zajímavý, nachází se ve Slezsku, v dnešním Moravskoslezském kraji. Centrem tohoto regionu je město Hlučín. Rozloha činí pouze 316 km², rozkládá se na území dvou okresů, a to opavského a ostravského. (viz příloha č. 1)

Cílem této práce je vysvětlit a charakterizovat dějiny školství na Hlučínsku. Stěžejním obdobím jsou léta 1920 – 1938, avšak i stručná historie před a po tomto období. Práce přiblíží minulost Hlučínska, které mělo zcela odlišný vývoj historický než zbytek ČSR. Hlučínsko do roku 1742 patřilo k českým zemím, poté na 178 let pod správu Pruska a Německé říše. Roku 1920 bylo přičleněno k Československé republice, pouze na 18 let (viz příloha č. 2), a od roku 1938 až 1945 patřilo k Německu (viz příloha č. 3) a znovu pod správu ČSR. Velké změny byly i ve školství, na které se tato práce zaměří. Časté střídání jazyku německého, moravského a českého během krátké doby, přibližně 73 let, mělo vliv na úroveň školství ve zdejším regionu.

Práce je rozdělaná do pěti kapitol. První kapitola se bude zabývat přehledem dějin od pravěku do konce 20. století. Stručné dějiny nastiňují problematiku a celkovou charakteristiku, která je důležitým aspektem pro poznání školství na Hlučínsku.

Ve druhé kapitole bude nastíněn vývoj školství od zavedení povinné školní docházky na území Pruska, dále pak školství za dob první světové války a po ní.

Třetí kapitola bude stěžejní částí celé práce, podrobně se bude zabývat vývojem školství mezi lety 1920 – 1938, což byla léta, kdy bylo Hlučínsko připojeno k Československé republice. V tomto regionu se bilo německé a české školství. Mnoho obyvatel se přiklápělo na stranu Německa a stát se snažil zamezit pronikání německého školství.

Další kapitola je věnována školství v jednotlivých obcích. Byly vybrány čtyři obce, a to Dolní Benešov, Ludgeřovice, Hať a Hlučín. Dolní Benešov a Hlučín měly statut města. Hať byla vybrána, protože z této obce pocházím a Ludgeřovice jako druhá vesnická škola.

Poslední kapitola bude sestávat z metodického listu, jenž je součástí praktické části. V metodickém listu bude obsažena přípravná, realizační a závěrečná fáze, ve které bude popsán průběh vyučovacích hodin. Poznatky a vědomosti mohou být využity v následující exkurzi po památkách a zajímavostech Hlučínska.

Při zpracování této práce bude čerpáno zejména z titulů historika pana PhDr. Viléma Plačka CSc., který se zabývá regionálními dějinami a napsal řadu

monografií o hlučínských obcích. Stěžejní literaturou byla jeho díla Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960 a Prajzáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938. Studium bude také probíhat v Zemském archivu v Opavě a ve Státním okresním archivu v Opavě, ve kterých jsou uloženy kroniky jednotlivých škol a další historické prameny.

1 Dějiny Hlučínska

1.1 Počátek Hlučínska v historickém vývoji regionu

První stopy po člověku na území Hlučínska pocházejí již z doby před 150 tisíci lety. Na rozhraní 4. a 3. tisíciletí př. n. l. neboli v tzv. mladší době kamenné, znal již člověk na tomto území zemědělství. Budoval si zde trvalejší obydlí, vytvářel menší osady a postupně si ochočoval i zvířata. Svědectvím tohoto období vývoje na Hlučínsku jsou četné nálezy kamenných nástrojů. Postupně zde žili Keltové, po nich Germáni, ti však v době stěhování národů odešli. Za předmnichovské republiky často henleinovci zdůrazňovali historickou příslušnost Hlučínska k Prusku a k Německu, ale naše území do 18. století nikdy nenáleželo k Prusku, vždy patřilo k zemím Koruny české. Až po roce 1742, po známé prusko – rakouské válce, bylo násilím odtrženo od tohoto spojení.

V 10. – 12. století nabyly na našem území převahu výrobní vztahy a kraj byl přímou součástí českého státu Přemyslovců. V průběhu kolonizace na počátku 13. století založil Velehradský klášter obce Hoštice, Píšť, a později Chlebičov, Bolatice, Hať, Darkovice, Zábřeh, Žibřidovice, Vřesinu vedle řady vesnic na Opavsku. Ani kolonizační proces nezměnil území Hlučínska. Kolonizace byla především prováděná z Moravy a Čech, kde žilo obyvatelstvo slovanské. Husitské revoluční hnutí přineslo Opavsku a Krnovsku i kladný výsledek. Již roku 1420 bylo na Opavsku zavedeno jen české úřadování a čeština jako úřední jazyk pronikla i do sousedního Ratibořska, Opolska (dnešní Polsko) a na Těšínsko.¹

Období druhé poloviny 15. století a následující staletí byla pro Hlučínsko jedněmi z nejtragičtějších. Prodělalo několik válek, které přinesly jeho obyvatelům vlnu útrap, zaviněných vpády cizích vojsk. V první polovině 80. let 15. století to byla vojska uherského panovníka Matyáše Korvína, který na čas připojil toto území k uherskému království.

V roce 1526 vznikla mnohonárodnostní Habsburská monarchie, do které patřily české země, a tedy i Hlučínsko.

Za třicetileté války (1618 – 1648) prošla Hlučínskem dánská a švédská vojska, která vypálila Kravaře, Kouty, Chuchelnou, Píšť i města Benešov a Hlučín. „*V samotném Hlučíně bylo vypáleno 80 domů, v řadě vesnic bylo obyvatelstvo zdecimováno na polovinu, několik vsí zaniklo úplně.*“²

¹ MALOHLAVA, Rudolf, KÁŇA Otakar, MARIÁNEK Vladimír. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*. Ostrava: vydavatelství ÚV KSČ, 1960 str. 7 – 14.

² BRABCOVÁ, Liana. *Pozdrav z Hlučínska: pohlednice a historie*. Vyd. 1. Opava: Bobr, 1995.

Nová etapa dějin Hlučínska se začala odvíjet v polovině 18. století. Císařem Karlem VI. vymřel v Rakousku habsburský rod v mužské linii. Karel VI. se snažil vydáním tzv. Pragmatické sankce zajistit nástupnictví své dceři Marii Terezii, ale po jeho smrti bylo vše jinak. Pruský král Fridrich II. vtrhl bez vyhlášení války do Slezska a po porážce rakouského vojska u Molvic na jaře v roce 1741 obsadil celou zemi bez většího odporu.³

*„Na základě mírové smlouvy uzavřené po 1. slezské válce mezi Pruskem a Rakouskem 28. 7. 1742 ve Vratislavi získal Fridrich II. vedle Kladska Dolní a Horní Slezsko s výjimkou Těšínského knížectví, města Opavy a území ležícího na pravé straně řeky Opavy. Mezi vydobytým územím byla tedy také polovina knížectví Opavského, dnešní Hlučínsko, ležící na levé straně této řeky.“*⁴ Hlučínsko se tak stalo na 178 let součástí pruského státu. Hlučínsko bylo přiřčeno k pruské správní oblasti hlubčické, později k okresu ratibořskému. Stalo se pohraničním územím mezi Rakouskem a Pruskem.

Obec	Počet obyvatel
Hlučín	900
Dolní Benešov	340
Sudice	770
Kravaře	850
Třebom	670
Velké Hoštice	580
Oldřišov	500

Tabulka č. 1 – Počet obyvatel na počátku 80. let 18. století⁵

1.2 Devatenácté století

Úředním jazykem v Prusku byla němčina. Ale lidé na Hlučínsku si uchovali svůj mateřský jazyk, protože vyznáním byli katolíci a po celou dobu pruské nadvlády patřili k arcidiecézi olomoucké. Modlili se jak sami říkali „po moravsky – po našemu.“

³ KAVKA František, ŠÍPEK Zdeněk, VÁLKA Josef. *Dějiny Československa II.*, SPN Praha, 1971, str. 309.

⁴ PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Háj ve Slezsku: František Maj, 2007. str. 9.

⁵ Tamtéž str. 12.

Také v kostele zpívali z českých kancionálů a z kazatelen slyšeli české kázání. Doma mluvili stejnou řečí. V roce 1842 vydala pruská vláda nové školské zákony, které měly více sblížit školu s náboženským vyznáním lidí a připouštěla ve výuce i slovanské jazyky. To byla příležitost pro některé vlastenecké kněze a učitele. Učili děti českým písním a sami se zdokonalovali v českém jazyce. Mezi nejpřednější buditele českého lidu patří benešovský rodák Cyprián Lelek – kaplan v Hlučíně. Zapálení pro jeho buditelskou práci v něm vzbudil český učenec a profesor J. E. Purkyně.

Historickým mezníkem v dějinách Evropy se stal revoluční rok 1848. Přestože byla revoluce 1848-49 potlačena, ovlivnila urychlení přeměny feudálních vztahů na vesnici.⁶ Vlna nespokojenosti zachvátila i Hlučínsko, kde se venkovský lid už od vydání ediktu o zrušení poddanství v Prusku v roce 1807 neúspěšně domáhal na své vrchnosti o vyvázání z roboty. Došlo k velkým vzpourám v Hlučíně a v Benešově dokonce sedláci napadli zámek a muselo být proti nim povoláno vojsko.⁷ Sedláci dosáhli jen částečných úlev. Nově vydaný zákon o Důchodové bance jim umožňoval převést robotní závazky na peněžní rentu a ta byla pro poddané přijatelnější.

V roce 1862 byl jmenován pruským kancléřem předseda pruské vlády Otto von Bismarck. „*Bismarckovou ideou bylo vytvoření silného, jednotného německého státu, sdružujícího všechna území někdejší Svaté říše římské národa německého s (výjimkou Rakouska), který by časem mohl vstoupit po boku Anglie, Francie, aj. mezi koloniální mocnosti.*“⁸ Bismarck prosadil sociální reformy, jejichž součástí byla i snaha o definitivní vymanění vesnického obyvatelstva ze závislosti na šlechtických velkostatech a právě to mu sjednalo sympatie obyvatelů Hlučínska, kteří tím pádem získali osobní svobodu a nezávislost. V roce 1866 vedlo Prusko válku s Rakouskem o vedoucí postavení v německých státech a Prusko vyhrálo. O čtyři roky později Prusko porazilo Francii a Bismarck tak dosáhl svého cíle – povedlo se mu spojit pod hegemonii Pruska 25 dosud samostatných německých států. 18. 1. 1871 byla vyhlášena Německá říše, v jejímž čele stál pruský král Vilém I. jako německý císař a Bismarck se stal 1. německým kancléřem. Ve sjednoceném Německu, jehož součástí bylo i Hlučínsko, nastal rychlý rozvoj průmyslu, obchodu i zemědělství.

⁶ PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ, Magda. *Darkovice 1250-2010: k 760. výročí první písemné zmínky o obci Darkovice*. Opava: Obec Darkovice, 2010, str. 71.

⁷ PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ, Magda. *Dolní Benešov a Zábřeh v proměnách času. Dolní Benešov: Městský úřad, 2002, str. 62.*

⁸ ŠTĚPÁN, Václav. *Bělá očima staletí: dějiny hlučínské obce*. 1. vyd. Česko: Obec Bělá v nakl. a vydavatelství AVE Centrum, 2005, str. 47.

1.3 Dvacáté století

Na frontách 1. světové války (1914-1918) bojovali hlučínští vojáci v pruské armádě a byli nasazeni na všech frontách. Více než 1 800 jich padlo. Dne 28. října 1918 Rakousko – Uhersko kapitulovalo, císař Karel I. podepsal s dohodovými mocnostmi separátní mír. Tentýž den byla vyhlášena Československá republika. Hlučínsko však zůstalo dále součástí Německa. Versailleská mírová konference v Paříži, na které se jednalo o poválečném uspořádání světa, rozhodla o připojení Hlučínska k Československu.

Po prvních oficiálních zprávách o připojení Hlučínska k ČSR byla nejen na Hlučínsku, ale i v Horním Slezsku a v Německu rozšířená proněmecká kampaň. Propagovalo se emotivně laděnými přednáškami, články a výzvami v tisku, letáky a hlavně osobními rozhovory. Ještě v roce 1919 byl ustaven tzv. „Deutschmährischer Volksbund“ neboli Německo-moravský lidový svaz. Tento svaz usiloval o uznání němčiny a moravštiny jako úředních jazyků, zachování práv státně uznaných náboženských společností, aj. Svaz agitoval nejen v jednotlivých hlučínských obcích, ale i na vnitropolitickém a mezinárodním fóru vysíláním deputací na nejrůznější místa. Když se prokázalo, že připojení k Československu je nezvratné, prosazoval Německo – moravský lidový svaz, aby Hlučínanům byla dána možnost vyjádřit se k otázce odtržení jejich území od Pruska referendem. Na Hlučínsku propagovali ve prospěch Německa zejména místní učitelé a úředníci. Proněmecká agitace dosáhla svého vrcholu na táborech lidu v Hlučíně, Velkých Hošticích, Oldřišově a podpisovou akcí, dožadující se sebeurčovacího práva pro Hlučínsko a jeho setrvání u Německa, která byla uskutečněna ve dnech 6. a 7. července 1919.⁹

83. článek Versailleské smlouvy stanovil, že Hlučínsko bude připojeno 10. ledna 1920 k Československu. (viz příloha č. 4) Jednalo se o 36 obcí s 28 500 ha plochy a necelými 50 000 obyvateli. Území zahrnovalo obce Antošovice, Dolní Benešov, Bělou, Bobrovníky, Bolatice, Bohuslavice, Chlebičov, Darkovice, Darkovičky, Hlučín, Hněvošice, Malé Hoštice, Hošťálkovice, Kobeřice, Velké Hoštice, Koblov, Kouty, Kravaře, Kozmice, Chuchelnou, Lhotku, Ludgeřovice, Markvartovice, Oldřišov, Rohov, Petřkovice, Štěpánkovice, Služovice, Strahovice, Sudice, Šilheřovice, Vrbku, Vřesinu, Třebom, Zábřeh a Zavadu. Samotný akt převzetí Hlučínska do svazku ČSR byl proveden 4. 2. 1920, kdy bylo území obsazeno československým vojskem. Ještě se mělo rozhodnout v souvislosti s hornoslezským referendem o obcích Píšť, Hať a Ovsíště. První dvě byly připojeny k ČSR až v roce 1923,

⁹ PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Vyd. 1. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, str. 31.

Ovsiště zůstalo dále součástí Německa. Hlučínské obyvatelstvo přijímalo připojení Hlučína k ČSR s nedůvěrou a situace v tomto regionu nebyla zrovna ideální, to však nevylučovalo fakt, že zde začíná nová dějinná etapa.¹⁰

V prvních třech měsících, kdy bylo Hlučínsko připojeno k ČSR, se mnoho nezměnilo. Avšak nařízení vlády dne 24. května 1920 připravilo v mnoha směrech zcela mimořádné podmínky. Zejména v užívání jazyka, v oblasti školství, v otázce obecní samosprávy aj. Vážným zásahem do života Hlučičanů bylo rozpuštění obecních zastupitelstev 14. června 1920 a jejich nahrazení správními komisemi, bezprostředně podřízenými okresnímu hejtmanovi.¹¹

Po šest generací si lidé na Hlučínsku sice pod pruskou vládou uchovali svůj jazyk, ale mentalita obyvatel už byla jiná, proněmecká. Hlučínsko se stalo v období mezi dvěma světovými válkami v rámci ČSR problémovým územím, kde narůstaly hospodářské i sociální potíže, čehož pak po nástupu fašismu v Německu využívaly německé nacionální iredentistické organizace proti ČSR.

Hospodářská krize propukla koncem roku 1929 a na Hlučínsku se projevila obzvlášť tíživě a měla katastrofální následky pro poměry na tomto území. Nezaměstnanost dosahovala obrovských rozměrů a většina nezaměstnaných nedostávala žádné podpory a byla odkázána jen na chudinské podpůrné akce, polévkové a mléčné přiděly a „žebračky“. Poměry ostře kontrastovaly s možnostmi, které měli dělníci a ženy odcházející pracovat do Německa. Okresní úřad v Hlučíně upozorňoval, že hromadný odchod dělníků z prací do Německa bude mít v budoucnu nepříznivý vliv na národnostní poměry. Česká vláda nebyla schopna tento problém řešit. Po nastoupení Hitlerova fašistického režimu, který si ve svém programu postavil iredentu a revizi mírových smluv, byli i Hlučičané pracující v Německu ovlivňováni v duchu Hitlerových plánů. A počet dělníků odcházejících do Německa rok od roku vzrůstal a část lidí zůstávala v Německu natrvalo.¹²

Na základě mnichovské dohody z 29. – 30. 9. 1938 bylo Hlučínsko připojeno k Německu, k Altreichu a administrativně bylo přičleněno do ratibořského okresu. Všichni občané, kteří se narodili před rokem 1910 a měli zde v roce 1938 stálé bydliště, získávali automaticky státní příslušnost pro sebe i pro celé své rodiny.

¹⁰ MALOHLAVA, Rudolf, KÁŇA Otakar, MARIÁNEK Vladimír. *Stručný přehled vývoje Hlučína*. Ostrava: vydavatelství ÚV KSČ, 1960 str. 30-35.

¹¹ Tamtéž str. 38.

¹² PLÁČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučína 1742-1960*. Vyd. 1. Kravaře: Kulturní středisko zámek Kravaře, 2000, str. 43 – 47, 53 – 64.

Po vypuknutí druhé světové války museli muži narukovat do německé armády. Na frontách padlo přes tři tisíce hlučínských vojáků. Fronta na jaře 1945 krutě zasáhla a poznamenala celé Hlučínsko. Bezprostředně po ní mnozí neměli kde bydlet, přišli nejen o majetek, ale i své nejbližší.

Poválečná situace na Hlučínsku byla velmi složitá a zcela jiná než ve zbytku ČSR. Všichni občané měli německou státní příslušnost, kterou automaticky získali po připojení Hlučínska k Altreichu. Nyní museli znovu žádat o československé státní občanství, bez kterého by nedostali důchod, práci, ani povolení k živnosti či studiu.

Když pak našli hlučínští lidé zaměstnání, převážně ve Vítkovických železárnách a na Ostravsku, pohlíželi na ně ostatní Češi z vnitrozemí jako na Němce. Stejně problémy zažívali učni a studenti, kteří se navíc potýkali s jazykovou bariérou, neznali český pravopis.

Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal postupnou likvidaci živností, v 50. letech začala násilná kolektivizace zemědělství a represe proti „kulakům“. To vše se Hlučínska bezprostředně dotýkalo.

Mezníkem novodobých dějin je rok 1989, likvidace totalitního režimu a nástup demokracie. Osobní svoboda má pro silně religiózní Hlučínsko velký význam. Hlučínsko na začátku 21. století je stabilní součástí České republiky.

2 Školství na Hlučínsku

2.1 Od první zmínky do 19. století

„Hlučínsko dalo české kultuře i řadu věhlasných osobností. První český spisovatel ze Slezska vůbec, byl benešovský rodák Kunrát z Benešova, jenž náležel k první generaci profesorů na pražské univerzitě, žil na přelomu 14. a 15. století.“¹³ Významných osobností pocházejících z Hlučínska je daleko více. Získali základní vzdělání ve svém rodišti nebo v blízkém okolí ve farních školách.

„Povinná školní docházka v Prusku byla zavedena v roce 1717, ale základ pruského školského zákonodárství tvořil až tzv. Generalschulreglement z roku 1763.“¹⁴

Pruský král Friedrich II. výrazně přispěl svými školskými reformami k povznesení vzdělanosti obyvatelstva na Hlučínsku. Chtěl, aby jeho poddaní byli zdatní a spokojení a také aby si dokázali přečíst jeho nařízení a uměli číst a psát. V době násilného připojení Hlučínska k Prusku zde bylo jen pár církevních škol, a to v Hlučíně a ve farních vesnicích. Do dalších vesnic docházel učitel dvakrát až třikrát týdně nebo děti docházely do farní školy. Katolická církev poskytovala vedle určité znalosti bible jen základy čtení, psaní a počítání, protože děti musely pomáhat rodičům s polními pracemi, a proto se vyučovalo pouze v zimních měsících. Učebnou byla pouze světnice nebo dílna učitele, který současně vykonával všechny kostelní funkce. Stav hlučínského školství byl ubohý dle historika A. Adamuse, ale stále byl lepší než např. na Těšínsku. Ke zlepšení školství ve Slezsku došlo až po uzavření hubertské smlouvy z roku 1763, která definitivně potvrdila ztrátu Slezska. V tomto roce byl také vydán tzv. generální zvláštní předpis – rámcový výnos o vyučování na školách. Požadovala se zejména povinná školní docházka a odborná příprava vyučujících. Další obrat v organizaci školství nastal díky zásadám zaháňského opata a školského reformátora Johana Falbigra. Školství, které bylo doposud záležitostí církve, se stalo záležitostí státu. Požadavek, aby učitel znal vedle němčiny mateřskou řeč žáků, byl jakousi závorou pro německé učitele, kteří neznali slovanské jazyky, a tak výchova dětí zůstala v rukou místních učitelů. Ti dodržovali úřední předpisy a snažili se žáky rychle naučit německy, ale nesnažili se je vědomě poněmčít, což znamenalo, že dítě, které vyšlo školu, opět splýnulo s okolím a zapomínalo na to, co se ve škole učilo a dál žilo s moravským jazykem při bohoslužbách v kostele a v okruhu své domácí kultury.

¹³ SATKE, Antonín, VALUŠEK, Bohuslav. 2. *Hlučínském krok za krokem*, Matice slezská Opava, Opava, 1969.

¹⁴ PLAČEK, Vilém, KOTLÁŘ, Pavel. *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*. Vyd. 1. Jilešovice: F. Maj, 2001. str. 33.

V roce 1863 nařídila pruská vláda, aby se s výukou němčiny začínalo již na základních školách a dne 25. listopadu 1865 bylo stanoveno, aby vyučovacím jazykem byla až na hodiny náboženství a kostelní zpěv němčina a mateřskému jazyku bylo vyhrazeno devět hodin týdně.¹⁵

Obrat nastal až po zahájení Kulturkampfu v 70. letech 19. století. Bismarck chtěl upevnit německý patriotismus. Zahájil boj proti katolické církvi, kterou chtěl dostat pod svou kontrolu a vštípit jí národní pruskoněmecké podvědomí. V roce 1873 bylo vydáno striktní nařízení, že se na školách smí vyučovat jen německy. Český slabikář Cypriána Lelka byl nahrazen slabikářem německým. Škola se tak stala významným nástrojem germanizace.¹⁶

2.2 Školství před 1. světovou válkou

Velkou pozornost věnovaly město Hlučín i venkovské obce výchově školní a školou odrostlé mládeži. Na Hlučínsku před 1. světovou válkou bylo poměrně hodně škol: 36 obecných s 37 školními budovami a 154 učiteli. V Hlučíně a Petřkovicích byly učňovské pokračovací školy s odborným vyučováním. Dále bylo na Hlučínsku 5 hospodářských škol pro děvčata a 3 školy zručnosti. Pro nejmenší byly 4 mateřské školy.

Od počátku 20. století vznikaly i zde tzv. domovy mládeže, kde se v neděli shromažďovala mládež školet odrostlá. V roce 1907 jich bylo 34 a také u nich působily první sportovní a tělovýchovné jednoty.¹⁴

2.3 Školství po 1. světové válce

Po válce došlo na Hlučínsku ke změnám i ve školství. Dne 27. listopadu 1918 vydalo Ministerstvo pro vědu, umění a lidové vzdělání výnos, kterým zrušilo dohled duchovních nad školami. V roce 1919 chtěla pruská vláda Moravcům vrátit dokonce i moravské vyučování ve školách. V letech 1914 – 1919 bylo na Hlučínsku dle německých úředních výkazů 40 % dětí s německým mateřským jazykem, 30 % oboujazyčných a 30 % s moravským mateřským jazykem.

Hlučínsko však bylo 4. 2. 1920 připojeno k ČSR. Český jazyk byl zaveden jako jazyk vyučovací školním rokem 1920/1921. Vycházelo se totiž z toho, že na Hlučínsku není Němců, tak zde nemusí být ani německé školy. Proti tomu se zvedla vlna odporu jak ze strany

¹⁵ PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Háj ve Slezsku: František Maj, 2007. str. 16 – 17, 25, 30 – 31.

¹⁶ BAKALA Jaroslav, KOUKAL Petr, URBANEC Jiří a kolektiv. *Slezsko*. Matice slezská, Opava 1992, str. 110 – 114.

rodičů, tak i ze strany německých spolků a s námitkami přišlo i katolické duchovenstvo. V některých obcích byla vyhlášena i stávka školních dětí.

Vedle školy byla v popředí zájmu nové státní moci na Hlučínsku i kultura a osvěta, pěstovaná v duchu českých národních tradic a státních zájmů. Této práci se ujala Matice opavská. Zakládala pěvecké, hudební a divadelní soubory, pořádala kulturní zájezdy, divadelní představení. Vedle Matice opavské působila v západní části Hlučínska se stejným programem Matice Slezská osvěty lidové. A tento spolek začal na Hlučínsku postupně rozvíjet kulturní a osvětovou činnost, podíleli se na ní zejména učitelé.

3 Školství na Hlučínsku v letech 1920 – 1938

3.1 Zřizování školství na Hlučínsku

V meziválečném období věnovala Československá republika svému školství zvláštní pozornost a na Hlučínsku obzvlášť. Stěžejním úkolem bylo zavedení českého jazyka do škol, dále rozšíření českého školství a zvýšení jeho úrovně. Německá škola zůstala pouze v Třebomi a Sudicích. Již ve 20. letech byly zřízeny obecné školy ve všech obcích, mimo obec Vrbka, která patřila k Hněvošicím. Třídy s větším počtem žáků byly rozděleny, aby mohla být výuka kvalitnější. Ale v menších obcích zůstaly i nadále malotřídky s několika odděleními. Nové měšťanské školy byly zřízeny v Dolním Benešově, Bolaticích, Hati, Koberčicích, Kravařích, Ludgeřovicích, Oldřišově, Petřkovicích, Píšti a Velkých Hošticích.

V roce 1920 bylo zřízeno v Hlučíně státní reálné gymnázium. A v této době vzniklo ve Slezsku více než dvacet středních škol. Např. v Opavě to byla Veřejná obchodní škola, Zemská dívčí odborná škola rodinná a živnostenská aj. Na Hlučínsku byly zřízeny živnostenské školy pokračovací, a to v Hlučíně, Dolním Benešově, Kravařích a Petřkovicích, dále pak v kravařském zámku byly umístěny dvě školy; Státní hospodářská škola s pokusným statkem a Státní hospodyňská škola.

O vzdělávání dorostu pak pečovaly lidové hospodářské školy v Hlučíně, Bolaticích, Štěpánkovicích a Vřesině. Tyto školy byly dvouleté, navštěvovali je budoucí samostatní zemědělci a výuka začínala 3. listopadu a končila 30. dubna.

Československý stát investoval do školství na Hlučínsku v letech 1920 – 1938 velké finanční prostředky. Bylo postaveno nebo zcela zrekonstruováno devět školních budov. Roku 1923 byla přestavěna škola v Darkovičkách, v roce 1925 byla nově postavena školní

budova v Chuchelné, 1932 v Antošovicích, v Kravařích a Šilheřovicích. Nové školy byly vystavěny roku 1935 v Hošťálkovicích, v roce 1937 v Dolním Benešově a v roce 1938 byla zahájena výstavba školního objektu v Hlučíně.¹⁷

Školské úřady musely obsadit školy na Hlučínsku novými učiteli, protože po připojení Hlučínska k ČSR se museli pruští učitelé přihlásit do služby Československé republiky, přičemž zde byla podmínka složit slib a podrobit se zkoušce způsobilosti, a proto jich zde zůstalo jen 54.

Ve školním roce 1920/1921 byli na obecných školách v okrese Hlučín 102 čeští učitelé přidělení ze Slezska a Moravy a 54 německých učitelů, kteří vyučovali pouze němčinu, počty, krasopis, kreslení a tělocvik. Aby školy byly skutečně české, rozmístili zbylé německé učitelé tak, že ve školách dvou a trojtřídních byl umístěn jeden německý učitel a na školách pěti až sedmitřídních byli umístěni dva.

Koncem února 1920 se sešla místní komise pro školské záležitosti a bylo dohodnuto, že učitelé, kteří pocházeli z Hlučínska a ovládali oba jazyky – český a německý, mohli být zařazeni do škol i ve městě Hlučín. Náboženství se mělo vyučovat do konce školního roku stejným způsobem, což znamenalo, že duchovní a učitelé budou žáky vyučovat 4 – 5 hodin týdně. Školní rok pro vycházející žáky měl trvat do 31. března a nový školní rok měl začít až 15. září. Žňové prázdniny byly na rozdíl od dřívějšího 2 měsíce a odpadly tzv. „kobzolové“ prázdniny, ve kterých děti většinou pomáhaly při sklizni brambor.¹⁸

Nový školní rok začínal 15. září 1920 a tehdy byla zahájena stávka školních dětí v Hlučíně, Bobrovníkách, Bohuslavicích, Koblově, Ludgeřovicích, Petřkovicích a jako první v Kravařích. Ihned po vypuknutí stávky v Kravařích byla rozeslána všem obcím a místním školním radám vyhláška okresního hejtmanství, v níž bylo řečeno: „*Bylo zjištěno, že byl podniknut pokus ze strany živlů, které jsou nepřátelské československému státu, svést obyvatelstvo k nerespektování nařízení školských úřadů, zejména rodiče pohnout k tomu, aby své děti neposílali k pravidelnému vyučování. Rodiče, resp. poručníci jsou před takovýmto varováním a vyzývají se, aby plnili svou zákonnou povinnost a posílali své děti k pravidelnému vyučování. Rodiče, resp. poručníci, kteří budou jednat proti, budou potrestáni na základě nařízení z 20. 4. 1854 říšského zákoníku č. 196 pokutou do 200 korun nebo vězením do 14. dní.*“¹⁷ Koncem října byla již stávka pozastavena, mimo Kravaře

¹⁷ PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Háj ve Slezsku: František Maj, 2007. str. 42 – 44.

¹⁸ PLAČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 25 – 26, 29

a Hlučín, což se projevovalo tím, že děti byly při vyučování pasivní a nevšímaví vzhledem k učitelům, kteří se tázali česky a děti na jejich otázky nereagovaly.

Rodiče žáků nedůvěřovali české škole a některé děti, zvláště pak ty starší, nechtěly mluvit česky, neboť k tomu byly z domu nabádány. Hlučínští rodiče i děti byli německou propagandou zpracováni tak, že v Čechách viděli vetřelce a okupanty a tento fakt se projevil nejvíce ve vztahu ke škole. Za své vzalo i silné náboženské cítění Hlučínanů, kteří považovali české učitele za husity. Před připojením území k ČSR se dlouho nevyučovalo a školní mládež byla pozadu. Úroveň školy se jen postupně zvyšovala a děti byly ke škole upoutány především mimoškolní činností. Učitelé hráli loutková divadla, dětská divadla, pořádali výstavky žákovských prací, podnikali výlety do různých významných míst republiky a při vyučování se děti zbavovaly pasivity a stávaly se aktivnějšími a zvědavějšími.

Po převratu byl v českých zemích nedostatek učitelů, což způsobil náhlý vzrůst českého školství a pro Hlučínsko byla tato doba velmi kritická, neboť hodně učitelů bylo nekvalifikovaných. Avšak našli se i takoví, kteří se přihlásili na Hlučínsko dobrovolně a obětavě pracovali i mimo školu a ve většině obcí byla osvětová činnost závislá právě jen na učitelích.¹⁹

3.2 Privatunterricht

Dne 14. září evidovala Okresní školní rada v Hlučíně 128 německých dětí. Rodiče těchto dětí podali žádost o zřízení dvoutřídní německé menšinové školy v Hlučíně. Příčin, proč chtěli německé školy, bylo několik, např.: nejasné národní uvědomění, činnost německých politických stran a různých německých spolků na Hlučínsku, zejména působení spolku „Deutscher Kulturverband“. V březnu roku 1921 znova rodiče německých dětí požadovali zřízení německé školy v Hlučíně, ale žádosti byly odmítnuty. V Hlučíně se sešlo pár proněmecky orientovaných mužů, kteří požádali německý kulturní spolek Kulturverband o finanční spoluúčast na zřízení německých škol na Hlučínsku. V září 1922 bylo zřízeno německé soukromé vyučování neboli Privatunterricht.

Z počátku vyučovali pouze dva učitelé, avšak v průběhu pár měsíců se počet navýšil na šest. Učilo se po domech až 60 hodin týdně a zhruba třikrát do týdne. Děti se shromažďovaly z více rodin, protože nebylo možné se setkávat na jednom místě. Takto vyučované děti poté na konci školního roku musely skládat zkoušky na německých

¹⁹ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Vývoj školské problematiky na Hlučínsku v letech 1920 - 1938 a její politický dosah*. Praha, 1970. str. 84 – 85, 88.

veřejných školách, kde získaly ústřední vysvědčení. Od roku 1923/1924 bylo německé soukromé vyučování zřízeno také v Kravařích, ale zde museli rodiče měsíčně přispívat až 50 korun na jedno dítě.²⁰

Děti, které navštěvovaly německé soukromé vyučování, nepřešly do veřejných českých škol, ale byly zapsány do opavských německých škol. V Hlučíně se nadále vyučovalo v německém soukromém vyučování, ale učitelé byli zaměstnanci rodičů.

Existence německého soukromého vyučování byla ohrožená, ale když Německá křesťansko – sociální lidová strana vstoupila do vlády, byl Privatunterricht rozšiřován do dalších obcí bez problémů. Starost o Privatunterricht převzal Parlamentní výbor, oddělení pro Slezsko.²¹ Od školního roku 1926/1927 bylo německé soukromé vyučování rozšířeno do Bolatic a Dolního Benešova. Obě národní Matice se snažily zabránit zřizování soukromých i veřejných německých škol.²²

Ve školním roce 1929/1930 bylo německé soukromé vyučování zavedeno do 19 obcí, a to v Bělé, Bohuslavicích, Bolaticích, Dolním Benešově, Hati, Hlučíně, Chuchelné, Kobeřicích, Koutech, Kozmicích, Kravařích, Ludgeřovicích, Markavartovicích, Oldřišově, Petřkovicích, Pišti, Rohově, Štěpánkovicích a Zavadě. Toto vyučování navštěvovalo 573 žáků, nejvíce z Kravař, Hlučina a Bolatic. Německé veřejné školy v Opavě navštěvovalo 442 žáků z Hlučínska, a to 315 obecné školy a 127 měšťanské.²³

Po výsledcích sčítání lidu v roce 1930 bránily československé úřady užívat německého jazyka nebo zřizovat či navštěvovat německé školy nebo soukromé německé vyučování. Roku 1931 bylo na Hlučínsku 9 679 školou povinných dětí. Do německé obecné školy docházelo na 406 žáků, 132 žáků v Sudicích a 101 žáků v Třebomí. Německou odbornou školu navštěvovaly dvě děti a německé soukromé vyučování 652 dětí.²⁴

Ministerstvo školství a národní osvěty se koncem roku 1932 začalo zajímat o Privatunterricht na Hlučínsku a zjišťovalo, do jaké míry a jakým způsobem je uskutečňováno domácí vyučování.²⁵ Nejen děti se účastnily soukromého německého vyučování, ale také dospělí, kteří poslouchali německý rozhlas nebo učili děti zpívat velezrádné písně.

²⁰ PLAČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 30 – 32.

²¹ ZAO, Pozůstalost R. Weigla, karton 8.

²² ŠRAJEROVÁ, Olga. *Školská činnost Matice Opavské v meziválečném období*. In. Sl. sb. č. 3/2001, str. 205.

²³ ZAO, Pozůstalost R. Weigla, karton 7.

²⁴ NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Hlučínský problém a jeho odraz ve školství v meziválečném období*. Slezský sborník č. 1/1967, str. 77.

²⁵ Viz ^{21/}.

Okresní úřad v Opavě a Hlučíně na základě pokynu premiéra zakázal německé soukromé vyučování v obcích Kobeřice, Oldřišova a Rohov a také v celém okrese Hlučín. Navzdory tomuto zákazu se stále vyučovalo v Chuchelné, Koutech, Kravařích i jinde na Hlučínsku na vlastní odpovědnost rodičů a učitelů. Byly utvořeny skupiny žáků, které se střídaly, a učilo se v místnostech domů dětí. Financování Privatunterrichtu se taktéž od roku 1925/1926 až 1933/1934 změnilo. Z dotací od Říšskoněmecké organizace pro německé katolíky v zahraničí přispíval Reinhold Weigel. Stále do Privatunterrichtu docházelo na 730 dětí.²⁶

V květnu roku 1935 se konala porada představitelů Hlučínska s vládními činiteli, kteří jednali o školských a hospodářských problémech. O dva měsíce později postupovalo prezidium Zemského úřadu v Brně v docházce dětí z Hlučínska do německých škol v Opavě velmi přísně. Bylo zrušeno 10 tříd ze 40 německých obecných škol, 2 třídy z 18 měšťanských škol, a tak se učilo v přeplněných německých třídách, kde bylo 40 až 60 žáků. Do německých veřejných škol docházelo 660 dětí z Hlučínska.²⁷ Dívky, které navštěvovaly Německou soukromou klášterní školu v Opavě, byly vyloučeny na nátlak školských úřadů a 700 dětem bylo znemožněno navštěvovat německé školy. Za přísných omezení mohlo německé soukromé vyučování probíhat pouze v rodinách.

Roku 1936 bylo zasláno celkem 540 žádostí o povolení soukromého vyučování, avšak všechny byly zamítnuty s odůvodněním, že žádosti nedošly čas a děti nestačí zameškaný čas ve výuce dohnat. K 30. červnu 1936 bylo k Privatunterrichtu přihlášeno 852 dětí, ale do českých škol dne 1. září nastoupilo 527 dětí. Jen čtyřem dětem bylo povoleno docházet do německých škol v Opavě a devět dětí se přestěhovalo se svými rodiči do Německa. O zbylých 312 dětech se nevědělo, zda školu navštěvují nebo jsou doma. Podle faráře P. Kaluži z Hošťálkovic byly tyto děti u příbuzných v Německu, kde docházely do německých škol.²⁸

Některé děti, které nastoupily do českých škol, navštěvovaly tzv. Nachhilfeunterricht, což bylo doučování z němčiny, ale i toto doučování nebylo povoleno a přibližně 30 osob se muselo hájit před soudem.

²⁶ PLAČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 186.

²⁷ ZAO, Pozůstalost R. Weigla, karton 9.

²⁸ PLAČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 196.

Na konci května zbylo pouze sedm obcí, kde probíhalo německé soukromé vyučování. Jednalo se o obce Bolatice, Bolatice – Haneberky, Hlučín, Chuchelná, Kouty, Píšť a Štěpánkovice, ale i zde toto vyučování v brzké době zaniklo.

Sudetendeutsche Partei (dále SdP) v Opavě a Kravařích – Kouty na konci školního roku 1937/1938 započala zápisovou akci dětí z Hlučínska do německých škol v Opavě.²⁹

3.3 Rozvoj českého školství na Hlučínsku

Ve školním roce 1920/1921 byly zřízeny mimo obecných škol i první občanské neboli měšťanské školy, a to v Hlučíně, Kravařích a Petřkovicích, i když na tento typ školy nebyli dostatečně kvalifikováni kantoři, ani dostačující budovy. V roce 1921 byly obecné a měšťanské školy umístěny celkem ve 49 samostatných budovách a 11 z nich bylo majetkem církve. Např. bylo tomu tak v Bolaticích, Dolním Benešově, Kravařích aj. Počet dětí docházejících do občanských a obecných škol na Hlučínsku od roku 1920 do roku 1924 je uveden v tabulce č. 2.

Školní rok	Počet dětí
1920/1921	9 919
1921/1922	9 586
1922/1923	8 834
1923/1924	8 764

Tabulka č. 2 – Počet dětí docházejících do obecných škol na Hlučínsku³⁰

Pokles dětí od roku 1922 souvisel s odchodem optantů do Německa a také s odchodem některých žáků do škol v Opavě a se zřízením německého soukromého vyučování na Hlučínsku. V roce 1921 působilo na hlučínských školách 181 učitelů, z toho 106 bylo s definitivou a 75 učitelů bylo pomocných. Pouze 27 z nich mělo maturitní vysvědčení, 139 způsobilost pro obecné školy a 12 pro měšťanské. Dále zde působilo 6 učitelů náboženství, kteří pobírali plat, a 18 industriálních učitelek, ale 15 z nich nemělo potřebnou

²⁹ PLÁČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj- Tiskárna, 2007 str. 217 – 218.

³⁰ Tamtéž str. 33.

kvalifikaci. Všeobecná aprobovanost byla velmi nízká, proto i na měšťanských školách museli učit učitelé, kteří měli způsobilost pouze pro školu obecnou.³¹

Nařízení o zavedení vyučovacího českého jazyka se vztahovalo i na mateřské školy. Např. v Petřkovicích byla mateřská škola s německým vyučovacím jazykem, avšak roku 1921 byla úředně zrušena a byla zde místo ní Maticí osvěty lidové zřízena česká mateřská škola, do které se přihlásilo na 60 dětí. Téhož roku byly na Hlučínsku zřízeny ještě další 3 mateřské školy, a to v Hlučíně Slezskou maticí osvěty lidové, v Malých Hošticích a v Kravařích při klášteře Božského srdce byla zřízena MŠ Maticí opavskou. Roku 1922 díky činnosti Matice opavské byla zřízená mateřská škola v Dolním Benešově. V těchto pěti mateřinkách bylo 258 dětí a v roce 1923 byla zřízena Ústřední maticí školskou další mateřská škola v Koutech.³²

Na Hlučínsku byly také živnostenské školy pokračovací, které vyučovaly učně a pomocníky živnostníků. Na tyto školy přispíval stát, obec i živnostenská společenstva a obchodní a živnostenská komora. V roce 1920 byla tato škola zřízena v Kravařích a další rok v Dolním Benešově, Hlučíně a Petřkovicích. Jednalo se o dvouleté školy a v roce 1923 navštěvovalo toto školské zařízení 220 žáků v 11 třídách.³³ Téhož roku byla zřízená dvouletá škola hospodářská při obecné škole ve Štěpánkovicích. Tyto školy měly prohlubovat všeobecné vzdělávání venkovské mládeže a doplňovat vědomosti z hospodářské nauky. Jednalo se o večerní přípravu k návštěvě nižších odborných zemědělských škol, vyučování bylo celoroční, v zimě bylo zaměřeno na teorii a v létě na praxi. V roce 1924 bylo na této škole ve dvou třídách 48 žáků, z toho 27 chlapců.³⁴

3.4 Rozšíření českého školství na Hlučínsku

V roce 1924 bylo 43 obecných škol. Stavěly se i nové školní budovy či rekonstruovaly staré. V Hlučíně a Kravařích byly dvě obecné školy a v Ludgeřovicích včetně osady Vrablovec byly tři. V Sudicích byly také dvě školy, avšak obě s německým vyučovacím jazykem a v Třebomi byla také německá obecná škola, kterou navštěvovalo na 90 dětí. Ve všech obecných školách na Hlučínsku bylo dohromady 188 postupných tříd s více než 7 000 žáků. Měšťanských škol bylo 6, z toho dvě v Hlučíně a Petřkovicích a po jedné třídě v Dolním Benešově a Kravařích. Do měšťanek docházely děti z okolních

³¹ *Vývoj a nynější stav školství ve Slezsku a na Hlučínsku*: Opava: Zemský statistický úřad pro Slezsko, 1925. str. 252, 319 – 320.

³² Tamtéž str. 368.

³³ Tamtéž str. 426.

³⁴ Tamtéž str. 468.

obcí. V následujícím školním roce již bylo 49 obecných a měšťanských škol, z toho tři s německým vyučovacím jazykem.³⁵

V roce 1924 byla zřízena soukromá hornická škola pokračovací v Petřkovicích pro horníky, kteří se tak mohli dále vzdělávat. Vyučování začalo o rok později, a to v jednoročních kurzech v zimních měsících třikrát týdně.³⁶

K závažné změně došlo na konci roku 1929. Stávající obecné školy byly zestátněny ministerstvem školství a národní osvěty a převzaty do státní správy. Ve správě zemské školní rady zůstalo pouze 10 obecných škol, z toho 5 v okrese Hlučín.

Převzetí škol do státní správy bylo potřebné z ekonomického hlediska. Stav školních budov byl nevhodný a ze 14 měšťanských škol na Hlučínsku byla pouze jedna, která vyhovovala všem požadavkům. V ostatních školách nebylo dostatek učeben, učilo se polodenně. Např. měšťanská škola v Hlučíně měla jednu místnost o výměře 20 m², která byla ředitelnou i sborovnou pro 15 - ti členný učitelský sbor a přístup do této místnosti vedl přes třídu. Žáci byli na mnoha školách rozděleni na směny. Zkracovala se doba vyučování na 40 minut a i školní docházka z 8 na 6 let.³⁷

Po zestátnění škol a rozšíření sítě měšťanských škol bylo v roce 1934 v okrese Hlučín 14 mateřských škol, 37 obecných a 14 měšťanských a jedna pomocná škola. Do obecných a měšťanských škol bylo zapsáno 6 969 žáků, ale vlastní budovu měly pouze 3 mateřské školy, 7 obecných a 5 měšťanských škol.

Stav českého školství se zlepšoval, avšak i přes zvýšený zájem úřadů nebyl celkový stav dobrý. Jen pár škol mělo vlastní budovu a ostatní byly v nájmu. Vyučování v obecných školách bylo většinou ve stísněných, temných a vlhkých stoletých budovách, které byly vybaveny „pruským“ mobiliářem. Roku 1932 byla v Šilheřovicích realizována přestavba tzv. Anselmova ústavu na školní budovu a v Kravařích a v Antošovicích byly vysvěceny a otevřeny nové, moderní školní budovy.³⁸

Na Hlučínsku se začaly rozšiřovat české školy, v roce 1935 bylo 50 obecných škol, 10 měšťanských a 23 mateřských škol. Všechny měšťanské školy byly státní a 12 mateřinek

³⁵ *Vývoj a nynější stav školství ve Slezsku a na Hlučínsku*: Opava: Zemský statistický úřad pro Slezsko, 1925. str. 18 – 19, 553.

³⁶ PLÁČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 91 – 92.

³⁷ Tamtéž str. 127 – 128.

³⁸ Tamtéž str. 167 – 173.

z 23 bylo také státních a 11 soukromých. Tyto soukromé mateřské školy živila Ústřední Matice školská v Praze a Slezská matice osvěty lidové ve Slezské Ostravě.

Státní hospodářská škola v Kravařích, která byla založena roku 1921, měla strmý růst. Během 11 let se počet žáků více než zdesateronásobil. Jednalo se hlavně o budoucí zemědělce a při škole byl vytvořen statek, kde si v praxi studenti ověřovali získané poznatky. V této době bylo poměrně dobře vybudované střední odborné školství.

Byl připraven projekt i na Rodinnou školu v Hlučíně a další lidové školy hospodářské. I když se síť českých škol rozšiřovala, byl malý zájem o učitelská místa.

Školní rok 1938/1939 byl pro české školy rokem konečným. Jelikož dne 8. října 1938 bylo Hlučínsko obsazeno Wehrmachtem, české školy zanikly a nahradily je německé.³⁹

3.5 Rozvoj české kultury – činnost Matic

Roku 1921 došlo k první dohodě o rozdělení působnosti na Hlučínsku mezi Maticí opavskou a Maticí slezskou osvěty lidové. Obce blíže k Opavě byly spravovány Maticí opavskou a 11 obcí blíže k Ostravě byly řízeny Maticí slezskou osvěty lidové, která sídlila v Ostravě. Dělicí čarou byla železniční trať z Chuchelné do Opavy s výjimkou Dolního Benešova, kde Matice již působila. Tuto pomyslnou linii potvrdila i dohoda uzavřená roku 1925 a pro každou z těchto obcí byl ustanoven místní matiční důvěrník. První odbor Slezské matice osvěty lidové byl založen v Petřkovicích roku 1921, po dvou letech byly založeny odbory v Hlučíně, Havičce a Koblově. V prosinci 1922 byl vybudován Okresní osvětový sbor v Hlučíně, který se ujal řízení kultury v celém okrese v součinnosti obou Matic. Na Hlučínsku byly pořádány přednášky se světelnými obrazy, čtyři kurzy jazyka českého, dále pak kurzy šití a střihání látek, ochotnická a žákovská představení, loutková divadla, akademie a také výstavy školních prací. Bylo otevřeno 12 čítarek pro žactvo, dorost i pro dospělé a vybudováno 35 knihoven se 4 075 svazky knih a počet výpůjček dosahoval na 14 000.

Dne 26. 6. 1921 uspořádala Matice opavská Dětský den v Kravařích, kterého se zúčastnilo mnoho dětí i z hlučínských obcí.⁴⁰

³⁹ PLÁČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 210.

³⁷ Tamtéž str. 35 – 36, 129 – 130.

⁴⁰ PLÁČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Háj ve Slezsku: František Maj, 2007. str. 67.

V pěti obcích byly také ustanoveny pěvecké soubory a u mládeže školou povinné byl zájem o loutková představení a u dospělých pak o ochotnické divadlo. Zájem dospělých o tyto osvětové aktivity byl nízký, a to proto, že na ně neměli čas ani chuť. Bylo pro ně nelehké číst české knihy nebo poslouchat a sledovat české přednášky.

Roku 1929 bylo 22 místních odborů Slezské matice osvěty lidové, která sídlila ve Slezské Ostravě, a 11 místních odborů Matice opavské, která sídlila v Opavě. Matice působila ve 33 obcích na Hlučínsku a měla na 1 800 členů. Hlavními funkcionáři byli především učitelé.

Tělovýchovná jednota Sokol (dále již TJ Sokol) měla v roce 1929 už 9 jednot a 897 členů. Cvičilo se v sálech místních hospod dvakrát týdně. Sokoli organizovali různé besedy, oslavy vzniku ČSR, oslavy narozenin prezidenta T. G. Masaryka, veřejná cvičení, ale také divadelní představení.

Pozornost byla věnována také české kulturní a osvětové práci. Budovaly se české veřejné knihovny a ve všech obcích na Hlučínsku byly matiční knihovny změněny na obecní, rostl počet čtenářů i výpůjček. V roce 1935 bylo na Hlučínsku 35 knihoven s 9 000 svazky knih a přes 2 200 čtenářů a na 20 000 vypůjčených knih.

Roku 1936 bylo otevřeno zrekonstruované zvukové kino v Hlučíně.⁴¹

3.6 Školství v průběhu 2. světové války

Po roce 1938, po připojení Hlučínska k Altreichu, bylo zřízeno 46 obecných škol (Volksschule), které byly pěti nebo osmi třídní. Školy byly pod správou Okresního školního inspektorátu v Hlučíně, který doposud řídil německé soukromé vyučování. V prvních letech vyučovali především němečtí učitelé. Největší změnou v základním školním vzdělání bylo zrušení 15 měšťanských škol, neboť v německém školství měšťanky neexistovaly. 1. dubna 1939 byla v budově bývalého reálného gymnázia v Hlučíně zřízena německá vyšší škola (Oberschule) pro chlapce se třemi třídami. Od 14. dubna 1939 byla v Kravařích zřízena šestitřídní škola, která měla navázat na učivo obecné školy a umožnit absolventům přestup na střední školu. Počátkem školního roku 1942/1943 byla tato škola přeměněna na Hlavní školu (Haupschule), což odpovídalo říšskému školství.

⁴¹ PLÁČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 89.

V Hlučíně byla zřízena hudební škola. Ve 33 obcích byly zřízeny venkovské pokračovací školy při obecných školách. Návštěva těchto škol byla povinná, ale nevyučovalo se každý den. Vyučovalo se dvakrát týdně po 2 až 3 hodinách a ani zde se nezapomnělo na výchovu v duchu německého nacionálního socialismu.

Vyučování v obecných školách v roce 1938 na celém Hlučínsku probíhalo s obtížemi, protože děti neuměly německy, a proto se muselo s výukou němčiny začínat od začátku po dobu několika týdnů. Školy pořádaly i jazykové kurzy němčiny pro dospělé a Večery s rodiči, využívané také k posílení německého nacionalismu. Na školách nebyli kvalifikovaní učitelé, neboť muži odcházeli do války a na jejich místa nastupovaly učitelky, často bez dostatečné kvalifikace. Od června roku 1940 byly děti vyšších tříd dávány na zemědělské práce a vyučování se tak krátilo. Roku 1943 – 1944 bylo vyučování na většině středních a vyšších škol pozastaveno a studenti převedeni do zbrojní výroby. Ve školním roce 1944/1945 bylo vyučování na všech školách omezeno a o Vánocích 1944 zastaveno úplně. Do školních budov byli umisťováni uprchlíci z východní části horního Slezska nebo se ze škol stávaly polní lazarety nebo společné ubytovny pro ty, kteří přišli o střechu nad hlavou.⁴²

⁴² PLÁČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 210 – 211.

4 Školství v jednotlivých obcích Hlučínska

4.1 Školství v Dolním Benešově

Budova školy v Dolním Benešově se stavěla v letech 1837 – 1839, byla poschod'ová se dvěma třídami. Zdi byly ze dřeva, střecha šindelová a komín byl z cihel. Na délku měřila 20 m, na šířku 11, 5 metrů. Kdy přesně započalo první vyučování, není známo.

U budovy byl byt řídícího učitele, měl dva pokoje s kuchyní a nacházel se v přízemí. V 1. patře byla ještě jedna místnost, která sloužila k ubytování pomocného učitele. Roku 1846 byly pokoje řídícího i pomocného učitele přeměněny na třídy. Dřevěná toaleta se nacházela na dvorku.

Děti v tehdejší době měly pouze základní znalosti čtení, psaní a počtů, úroveň znalostí byla velmi nízká, stejně jako vědomosti z bible. Děti se učily i německému jazyku a dozor nad školami mělo místní duchovenstvo. To však nemělo zájem na poněmčování moravských obyvatel a kladlo důraz na to, aby děti mluvily moravsky.

Od roku 1842 zřizovala také církve své školy, o které se s příspěvkem státu starala. Toho roku vznikla v Benešově moravská katolická škola a pro školy katolického typu zpracoval Cyprián Lelek, benešovský rodák, v roce 1844 slabikář. Ve škole byla i žákovská knihovna, která měla na 200 českých knih.

Roku 1873 škola byla dána pod správu obce, což znamenalo, že se oddělila od kostela a měl být odstraněn slabikář C. Leleka ze škol, avšak toto nebylo možné ze dne na den. Děti, které mluvily německy, byla jen menší část a náboženství se stále vyučovalo moravsky až do roku 1906, kdy bylo zakázáno. Mimo farní a moravskou katolickou školu byla také v Benešově pruská katolická škola, o které jsou zmínky z 90. let 19. století. Roku 1894 měla tato škola 3 učebny.

O výstavbě nové školní budovy se začalo jednat v roce 1904. Na tehdejší dobu to měla být moderní venkovská škola se čtyřmi učebnami, sborovnou, kabinetem, kanceláří pro správu školy a dvěma byty pro ženaté učitelé. 30. března 1905 byl položen základní kámen a ještě téhož roku v červnu byla tato stavba pod střechou. V říjnu 1907 byla dokončena, 9. listopadu převzata novým správcem a 17. listopadu vysvěcena. (viz příloha č. 5)

Ve školním roce 1907/1908 bylo ve škole 6 učitelů včetně pana řídícího a školu navštěvovalo 386 dětí. S německým mateřským jazykem bylo 14 žáků, s moravským 60 a 312 žáků mělo uvedeno dvojí mateřský jazyk.

Ve školním roce 1911/1912 se vyučovalo těmito předměty (viz tabulka č. 3). Němčina měla nejvíce vyučovaných hodin, protože škola byla německá. Je zřejmé, že se kladl důraz na to, aby z žáků vyrostli dobří věřící, proto i náboženství mělo vysoký počet vyučovaných hodin.

Předměty	I. třída	II. třída	III. třída	IV. třída	V. třída	VI. třída
Náboženství	5	5	5	5	4	4
Němčina	7	7	7	7	10	11
Počty	4	4	4	4	4	4
Geometrie	2	2	-	-	-	-
Kreslení	2	2	2	2	2	2
Zeměpis	2	2	2	2	2	-
Dějepis	2	2	2	2	2	-
Přírodopis	1	1	1	1	1	-
Přírodopis	2	2	-	-	-	-
Zpěv	2	2	2	2	2	-
Tělocvik	3	3	3	3	3	1
Ruční práce	2	2	2	2	-	-
Práce v domácnosti	-	4	-	-	-	-
Celkem hodin	32	32	28	28	32	18

Tabulka č. 3 – Počet vyučovacích hodin ve všech třídách⁴³

V suterénu obecné školy (viz příloha č. 6) pod učitelskými byty byla ve školním roce 1911/1912 zřízena Hospodyňská škola. Tato škola měla 1 třídu o dvou odděleních a kuchyňské nádobí a nářadí zajišťovala opolská vláda. Od roku 1901 byla v Benešově

⁴³ ZAO, fond Okresního školního inspektorátu, karton 18.

i venkovská škola pokračovací, která patřila k obecné škole. Roku 1906 byly v této pokračovací škole 3 zimní kurzy ve dvou na sebe navazujících třídách. Vyučování se konalo ve dvou třídách čtyřikrát týdně v době od 1. 11. do 1. 4. nadcházejícího roku. Vyučovalo se tři hodiny po 40 minutách ve večerních hodinách. Učily se počty, účetnictví a přírodověda, mezi nepovinnými předměty byla občanská a právní nauka, dějepis a zpěv. O rok později se vyučovala němčina, počty, zeměpis, přírodní vědy, ekonomie a právo a vyučování probíhalo dvakrát týdně po dvou hodinách. Do roku 1910 byla docházka do pokračovacích škol dobrovolná, poté již povinná. Školu navštěvovala mládež mezi 14 – 18 lety, která pocházela ze zemědělských nebo živnostenských rodin.⁴⁴

V průběhu 1. světové války se musely školy v Benešově přizpůsobit. Děti v době vyučování chodily sbírat seno, lesní plody, dřevo, kopřivy i odpadky. Zůstaly zde pouze dvě učitelky a jeden učitel na šest tříd a roku 1907 školu navštěvovala stěží polovina žáků. Pokračovací škola fungovala i za války.⁴⁵

Roku 1920 se mělo v Benešově začít vyučovat českým jazykem a také bylo pozastaveno zřizování soukromých škol. Rodiče všech školou povinných dětí na obecním shromáždění žádali okamžité zrušení českého jazyka a chtěli, aby děti byly vyučovány pouze německy. Náboženství bylo převzato kněžími, protože jej čeští učitelé nevyučovali a vyučovalo se tak pouze dvě hodiny týdně v každé třídě.

Obecná škola byla šestitřídní a vyučovaly se předměty náboženství, český jazyk vyučovací, počty, dějepis – zeměpis, občanská nauka, přírodopis – přírodopis, čtení, psaní, kreslení, zpěv, tělocvik, ruční práce a od druhé třídy i němčina. Matice opavská zřídila 16. 12. 1922 mateřskou školu a bylo zde přihlášeno 20 dětí. Dále byla zřízena všeobecná Živnostenská škola pokračovací. Učebna byla v budově obecné školy a vyučování se plánovalo v úterý a v sobotu od 14 do 18 hodin. Vyučování bylo zahájeno 11. února 1922 a učilo se zde v prvním ročníku kreslení, měřictví, živnostenské počty a živnostenské písemnosti. V roce 1923 byla opět zřízena dvě oddělení.⁴⁶

Měšťanská škola byla založena v Dolním Benešově 4. 2. 1921. Tato škola se nacházela v najaté budově, která byla vystavěna roku 1837 a roku 1918 byla zakoupena farou, ale nájem platila obec. Působilo zde 5 učitelů. A v každé třídě bylo 42 dětí. Byla zde také žákovská knihovna, která měla přes 100 svazků. Ve školním roce 1923/24 bylo

⁴⁴ PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ Magda. *Dolní Benešov a Zábřeh v proměnách času*. Dolní Benešov: Městský úřad, 2002, str. 93 – 98.

⁴⁵ Tamtéž str. 107 – 108, 127, 138 – 139.

⁴⁶ Tamtéž str. 102 – 103.

53 dětí v I. třídě, 27 ve II. a 19. dětí ve III. třídě. (viz příloha č. 7) Nízký počet žáků ve II. a III. třídě byl zapříčiněn tím, že děti byly přijímány do škol v pokročilejším věku. 13. července byly na školy zavedeny dva nové předměty, a to občanská nauka a výchova a výchovné ruční práce pro chlapce. Tyto předměty byly po 2 hodinách týdně. Ve školním roce 1925/1926 byla zavedena lékařská služba, která zajišťovala preventivní prohlídky pro děti. Na škole bylo polodenní vyučování, které probíhalo ve třech učebnách v budově živnostenské školy pokračovací s 16 hodinami týdně.⁴⁷

Ve školním roce 1926/1927 bylo zavedeno německé soukromé vyučování. Toto soukromé vyučování podporoval Kulturverband, který zajistil dva mladé učitele. Zpočátku toto vyučování navštěvovalo 28 dětí, avšak v následujícím roce se počet zvýšil na 41. Mimo to dojížděli děti také do opavských německých škol, jednalo se o 13 dětí. V Opavě byl snížen počet tříd na německých školách, a proto již nemohli být zde přijímáni žáci z Hlučínska. Omezený byl také Privatunterricht a děti do tohoto vyučování mohly být přijaty pouze se svolením Okresního školního úřadu. Všichni, kteří navštěvovali Privatunterricht nebo docházeli do německých škol v Opavě či Ostravě, museli přejít do české veřejné školy. V Benešově se jen ojediněle vrátily děti do české školy.⁴⁷

V roce 1935 započala stavba nové měšťanské školy (viz příloha č 9). O dva roky později byla slavnostně 23. května 1937 škola otevřena. Avšak vyučování bylo zahájeno už po vysvěcení 1. 12. 1936. Do nové školní budovy byla přestěhována i pokračovací škola, která měla dvě třídy.

Škola také pořádala školní akce jako např. divadelní představení, vánoční nadílku, hry mládeže (viz příloha č. 8), oslavy narozenin T. G. Masaryka a vznik ČSR. Na konci školního roku se škola podílela na školních výletech, které se uskutečňovaly např. do Štramberku, Prahy, na Radhošť, aj. Jezdilo se na poučné exkurze do Háje ve Slezsku, kde byl cukrovar nebo do lihovaru Velkého Dvora a Bohuslavic. Škola také pořádala zájezdy na divadelní představení, např. ve školním roce 1927/1928 se 78 žáků účastnilo divadelního představení Prodaná nevěsta v ostravském divadle.⁴⁸

Měšťanská škola byla zrušena v době okupace, jelikož tento typ školství Němci neznali. Místo české měšťanské školy byla zřízena německá osmiletá obecná škola - Volksschule. Žáci, kteří navštěvovali měšťanskou školu, se tak museli vrátit na

⁴⁷ SOKA. Fond Obecná škola v Dolní Benešově do roku 1948.

SOKA. Fond Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948.

⁴⁸ Tamtéž.

školu obecnou. Živnostenská škola pokračovací byla za dob okupace zrušena a ti, kteří ji navštěvovali, museli přejít na Živnostenskou školu pokračovací do Hlučina nebo na pobočku v Kravařích. Byla zde však zřízena zemědělská škola pokračovací, kterou navštěvovali i žáci z okolních obcí.⁴⁹

Po válce byla obnovena česká obecná i měšťanská škola. Vyučovat se začalo 19. listopadu 1945 a do měšťanské školy bylo zapsáno i 180 žáků ze Zábřehu a Bohuslavic. Podle farní kroniky děti moc česky neuměly, ale velice rychle se česky naučily. Od školního roku 1946/1947 byla zřízená nižší Lidová osvětová škola, na které probíhaly různé kurzy.

4.1.1 Osobnost Cypriána Leleka

Cyprián Lelek se narodil 2. října 1812 v Benešově jako nestarší syn Jiřího a Barbory Lelkových. Měl devět sourozenců, z toho 3 byli nevlastní. Lelek měl velké nadání a toužil se učit. Od roku 1822 docházel na Hlavní školu v Opavě a o dva roky později začal studovat na opavském gymnáziu a po čtvrté třídě přešel na hlubčické gymnázium. Po absolvování tohoto gymnázia nastoupil na Vysoké učení bohoslovecké do Vratislavi a na kněze byl vysvěcen roku 1835. V tomto semináři se z něj stal český vlastenec díky českému buditeli a učenci J. E. Purkyně. Od vysvěcení započal svou buditelskou činnost v Pruském Slezsku. Takto konal jako kaplan, šířil české knihy mezi prosté obyvatele, psal učebnice a povídky, zakládal časopisy. Působil v Bavorově a Oldřišově jako pomocný kněz, od roku 1840 byl ustanoven kaplanem v Hlučíně, kde byl pouze 10 let a poté byl zpět přidělen do Bavorova a zemřel roku 1883 v malé farnosti Vodka, kde působil necelých třicet let.

Jeho prioritním zájmem byla česká kniha ve škole i doma a hlavně český vyučovací jazyk ve školách. Zasloužil se o vznik časopisu „*Holubice, povzbuzující k náboženství, mírnosti a maudrosti*“ a Lelek byl jeho redaktorem a vydavatelem. Časopis měl 16 stran. Dále se věnoval tvorbě národopisu, sbírání lidových písní. Jeho stěžejním dílem je Slabikář, který byl úředně uznán a přijat jako školní pomůcka na českých školách v Pruském Slezsku.

Lelek se aktivně zapojoval i do politické činnosti a roku 1848 si jej lid zvolil do berlínského sněmu do druhé komory. Do Berlína se však nedostal a po rozpuštění tohoto sněmu byly vypsány nové volby do národního frankfurtského sněmu a zde byl znovu zvolen. Stal se tak prvním poslancem ratibořského okresu tohoto sněmu.

⁴⁹ PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ Magda. *Dolní Benešov a Zábřeh v proměnách času*. Dolní Benešov: Městský úřad, 2002 str. 148.

Vlastenecká činnost nebyla zrovna jednoduchá, protože skutečných nadšenců bylo v Prusku málo a největší překážkou byl malý zájem krajanů a především lhostejnost kněží.⁵⁰

⁵⁰ JASNÍN, J. V. *Cyprián Lelek: Nejřednější kněz-buditel-učitel a zastánce Moravců*. Opava: Matice opavská, 1922. str. 34.

ŽÁČEK, Václav. *Cyprián Lelek: Život a dílo*. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1953. str. 76.

4.2 Školství v Ludgeřovicích

Vznik farní školy se datuje k roku 1672. Školní budova byla dřevěná a měla jednu třídu. Do školy docházely děti nejen z Ludgeřovic, ale také z Koblou, Markvartovic a Petřkovic. V letech 1823 – 1824 proběhla v Ludgeřovicích výstavba nové školní budovy, která měla jedno patro. Budova byla zděná a nacházely se v ní dva byty pro učitele, ale také chlév, stodola a maštal pro koně. Roku 1830 se školní budova přestavěla na dvoupatrovou. V prvním patře se nacházel byt pro řídícího učitele a jedna učebna, ve druhém patře byl byt pro druhého učitele, místnost pro varhaníka a další třída.

Výuka ve škole se omezovala pouze na učení katechismu a zpěv kostelních písní a nepatrně se věnovala pozornosti i čtení. Děti mladší osmi let měly navštěvovat školu v zimě i v létě. Starší děti, které musely doma pomáhat s hospodářstvím, nemusely školu navštěvovat od 24. dubna do 11. listopadu, ale byly doučovány v tzv. nedělní škole po dvě hodiny odpoledne. Učily se psaní, čtení a katechismu.

V Ludgeřovicích existovaly dvě obecné školy od roku 1884, a to škola A a B. Obecná škola A (viz příloha č. 10) byla v letech 1885 – 1886 zmodernizována a stála na místě původní školy z roku 1823. Z původních dvou tříd byly čtyři, u školy se nacházel dvorek, hřiště a školní zahrada. Ve školním roce 1898/99 docházelo do školy A celkem 195 dětí, z toho 163 z Ludgeřovic, 21 z kolonie Vrablovec a 1 žák z velkostatkového obvodu. Na začátku školního roku 1903/04 bylo ve škole 306 dětí a o vzdělání se starali tři učitelé.

	Obecná škola A	Obecná škola B
I. třída	78 žáků	71 žáků
II. třída	86 žáků	71 žáků
III. třída	73 žáků	76 žáků
IV. třída	69 žáků	92 žáků

Tabulka č. 4 – Počet žáků ve šk. roce 1903/04 v obecné škole A a B⁵¹

Vzhledem k velkému počtu žáků byla v roce 1884 v jižní části obce postavena nová budova Obecné školy B (viz příloha č. 11), která měla čtyři třídy, ale nebyla zde tělocvična, šatna ani hřiště. Do nové školy nastoupilo 286 dětí. Ve školním roce 1903/04 jich bylo 310

⁵¹ ZAO, fond Okresní školní inspektorát Hlučín, karton 7 – 10.

(viz tabulka č. 4). Roku 1908 byli na škole čtyři učitelé na pět tříd a o dva roky později bylo již učitelů pět na pět tříd.

Na počátku 20. století započala stavba nové školní budovy. Roku 1903 byla v lednu slavnostně otevřena nová školní budova, která nahradila stávající obecnou školu A. V budově se nacházely dva učitelské byty, které byly pro jednoho ženatého učitele a jednoho svobodného. V první a druhé třídě bylo 12 lavic a ve třetí a čtvrté třídě byly 4. Jedna lavice byla vždy pro dvě děti. Zřízeno bylo také školní hřiště a dřevěné záchody po třech sedadlech. Obecná škola A měla v roce 1911 již šest tříd a vyučovalo zde pět učitelů. Do této školy docházelo 402 žáků.⁵²

Roku 1907 byly zřízeny venkovské školy pokračovací i v Ludgeřovicích u obou obecných škol. Do pokračovací školy u obecné školy A bylo zapsáno 10 žáků a u obecné školy B se jednalo o 12 žáků. Na škole A se učilo 6 hodin a na škole B pouze 2 hodiny a vyučování probíhalo dvakrát týdně. V Petřkovicích byla škola domácích nauk, kterou navštěvovaly ludgeřovické dívky.

Za 1. světové války museli mladší učitelé odejít do války. V roce 1914 bylo na obecné škole A na sedm tříd s 390 žáky pouze pět kantorů a na škole B byli čtyři učitelé na pět tříd s 248 žáky. Děti musely pomáhat doma a v hospodářství, což mělo za následek vysokou absenci ve školách.⁵³

Po první světové válce a připojení Hlučínska k ČSR byl i zde zaveden český vyučovací jazyk. Byly zde dvě obecné školy, do kterých docházelo 712 žáků a učily je tři učitelky a devět učitelů v 11 třídách. Zanikly venkovské školy pokračovací. Roku 1926 byla otevřená první mateřská školka, do které nastoupilo 80 dětí a vznikla za pomoci Slezské matice osvěty lidové.⁵⁴

Privatunterricht v Ludgeřovicích byl zřízen roku 1927. Následně ve školním roce 1928/29 se podílelo na tomto vyučování 16 žáků a o rok později se již jednalo o 40 dětí.⁵⁵ Navštěvovat německé veřejné školy již nebylo možno od školního roku 1933/34. Docházka do těchto škol byla povolena jen na základě souhlasu školských úřadů. Povolení však nebylo možné získat. „*Soukromé německé vyučování bylo konečně ve školním roce 1935/37*

⁵² PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ Magda. *Ludgeřovice v sedmi staletích*. Ludgeřovice: Obecní úřad, 2003, str. 99.

⁵³ Tamtéž str. 123.

⁵⁴ Tamtéž str. 138 – 139.

⁵⁵ Tamtéž str. 150, 182.

*likvidováno a v měsíci září se dali zapsat již i ti poslední privatisté – celkem 9 žáků.*⁵⁶
V září roku 1938 se při zahájení školního roku nedostavilo pouze 22 dětí do českých škol.

V období 2. světové války byly zrušeny měšťanské školy a zřízeny byly školy hlavní (Hauptschule). Tyto hlavní školy nebyly v Ludgeřovicích ani v Hlučíně. Byly zde jen obecné školy neboli Volksschulen. V obci však zůstala jen jedna. Na této škole vyučoval jeden český učitel a čtyři němečtí. Každý den se učilo dvě až tři vyučovací hodiny jednu třídu.⁵⁷ Roku 1941 spolupracovala škola s Hitlerjugend (dále již HJ). Školní mládež ve věku od 10 do 14 let se scházela dvakrát týdně a v neděli se schůzky konaly dvakrát v měsíci. Vyučování skončilo v lednu 1945. Ve škole, na faře i v soukromých domech se ubytovali němečtí vojáci.⁵⁸

Po válce byly obnoveny školy s českým jazykem. Měšťanská škola byla umístěna ve staré školní budově, kde byly tři třídy a další se nacházely v soukromých domech. Mateřská škola byla otevřena v září 1945 v klášterní budově. Neměla však dlouhou působnost a v prosinci byla školka zavřena. A místo této školky byla zřízena nová soukromá školka.⁵⁶

4.3 Dějiny školství v obci Hať

Jedna z nejstarších škol na Hlučínsku se nachází na území obce Hať. První zmínky o této škole dle farní matriky sahají do roku 1576. Jednalo se tak o farní školu. Po více jak 150 letech byla postavena nová budova, ve které se mimo haťských dětí vzdělávaly také děti z Darkovic a Vřesiny. Škola byla na počátku 60. let 19. století dvoutřídní a vyučovací jazykem byla moravština.

Roku 1873 se škola (viz příloha č. 12) oddělila od kostela a byla pod správou obce. Ve školním roce 1879/80 byla zavedena do škol stravovací akce, díky níž měli někteří žáci alespoň jedno syté jídlo za den. Dlouhá léta se jednalo o výstavbě nové školní budovy, ale až roku 1880 započala stavba. Součástí nové budovy měl být také byt pro učitele a byla přistavena hospodářská budova pro uhlí a dřevo, chlévy a také záchody. V září roku 1882 bylo zahájeno vyučování již v nové škole (viz příloha č. 13), která byla napřed vysvěcena. Od téhož roku byly na haťském území dvě školy. Škola A na horním konci obce měla dvě učebny pro čtyři třídy a byt pro pomocného učitele. Nově postavená škola B byla na dolním

⁵⁶ SOkA. Fond Měšťanská škola v Ludgeřovicích do roku 1948, kronika školy.

⁵⁷ SOkA. Fond Obecná škola I. a II. v Ludgeřovicích do roku 1948, kronika školy.

⁵⁸ PLAČEK, Vilém a Magda PLAČKOVÁ. *Ludgeřovice v sedmi staletích*. Ludgeřovice: Obecní úřad, 2003, str. 202.

konci a měla také dvě učebny a byt pro učitele. Stavba nové školy A na horní Hati byla dokončena v roce 1911. Škola měla čtyři třídy a dva byty.

Po připojení k ČSR, které proběhlo až v roce 1923, začalo vyučování v českém jazyce. V Hati i nadále byly dvě školy, a to trojtřídní obecná „A“ a „B“. Ministerstvo školství a národní osvěty zřídilo v obci Hať dne 28. listopadu 1929 měšťanskou školu, které byla podřízená škola obecná. Od počátku nebylo dostatek volných tříd, a tak se učilo v podkroví na staré faře, kde nebylo topení, a proto se žáci museli stěhovat přes zimu do obecné školy. Roku 1929 bylo v Hati zřízeno německé privátní vyučování, do kterého se zapsalo 20 dětí.

Škola také pořádala různé školní akce jako např. výstavu školních prací, vánoční nadílku na pomoc potřebným žákům a také vánoční besídky.⁵⁹

Za války byla zrušena měšťanská škola a žáci této školy byli posláni do škol obecných, což zapříčinilo navýšení žáků v obou školách a nedostatek místa a vyučovacího prostoru.

Po válce bylo vyučování možné pouze v 1. třídě ve škole B na dolní Hati. Na obě školy zde byl pouze jeden učitel, který provedl zápis do obou škol, avšak vyučování neprobíhalo tak, jak mělo, protože na I. obecné škole bylo zapsáno 162 žáků, kteří denně docházeli pouze pro domácí úkoly. Až v lednu 1946 začalo standardní vyučování. Obdobná situace panovala i na II. obecné škole na dolní Hati. Měšťanská škola obnovila svou činnost po válce.⁶⁰

4.4 Dějiny školství v obci Hlučín

Počátky hlučinského školství se datují od 16. století, přesněji od roku 1522, kdy je dokazatelné, že zde byla farní škola. Roku 1659 byla založena první soukromá škola Vavřincem Kozlovským. Tato škola byla dřevěná a vyučovalo se v pravé podkrovní světnici. Děti, které docházely do školy, bylo málo, když stačila pouze jedna místnost. Stav školství okolo roku 1742 nebyl v dobrém stavu a ke změně došlo až mezi lety 1763 – 1769, kdy vzniklo 491 nových katolických škol ve Slezsku.

Nová školní budova byla v Hlučíně postavena v letech 1786 – 1788.⁶¹

Další zmínky o měšťanských a obecných školách v Hlučíně nejsou k dispozici, jelikož školní kroniky byly za války zničeny.

⁵⁹ SOkA. Fond Obecná škola v Hati I a II 1923 – 1948, kronika školy.

⁶⁰ PLÁČEK, Vilém, KOTLÁŘ Pavel. *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*. Vyd. 1. Jilešovice: F. Maj, 2001. SOkA. Fond Měšťanská škola v Hati do roku 1948, kronika školy.

⁶¹ *Sedmdesát pět let gymnázia v Hlučíně: 1920 - 1995*. Hlučín: Baloušek, s.r.o., 1995. str. 11 – 23.

První střední škola v Hlučíně vznikla až v roce 1920 a bylo jí reálné gymnázium. Ve 20. letech 20. století byly v Hlučíně dvě obecné školy, měšťanská škola, reálné gymnázium, živnostenská pokračovací škola a mateřská škola Matice slezské osvěty lidové.

Reálné gymnázium bylo založeno v srpnu roku 1920 ministerstvem školství v pronajaté budově ústavu Charlottiny nadace, kde býval dříve sirotčinec „*Vzniklo především s cílem vychovat mladou generaci, pročeskoslovensky smýšlející inteligenci pocházející z místních poměrů.*“⁶² Škola měla zpočátku pouze jednu třídu, ve které bylo 50 žáků a jen deset z nich pocházelo z Hlučínska. V důsledku dlouhodobé germanizace byl zájem o studium na české škole zcela minimální. Rodiče posílali své děti do německých škol v Opavě.

Vyučování bylo zpočátku velmi těžké, protože chyběly kabinety, knihovna, kreslárna aj. a také vědomosti studentů byly primitivní a hlavně měli velké jazykové nedostatky.

Sociální poměry studentů byly velmi špatné, stejně jako jejich zdravotní stav. Většina žáků pocházela z chudých rodin a již v prosinci 1920 byl založen Podporovací spolek reálného gymnázia v Hlučíně. Během pěti let působilo na hlučínském gymnáziu celkem 19 profesorů a 14 pomocných a vedlejších učitelů místních škol.

Roku 1922 byla započata stavba nové budovy reálného gymnázia (viz příloha č. 14) a po třech letech byla nová budova 6. září slavnostně 1925 otevřena.⁶³ Škola se v brzké době zapojila do veřejného a kulturního života města Hlučín. Ve škole bylo pět kmenových tříd a dvě pobočky. Do školy docházelo 185 žáků, z toho 33 dívek.⁶⁴ Základními předměty byly jazyk český, matematika, přírodopis, zeměpis aj. a specifickými předměty na reálných gymnáziích byla latina, angličtina a francouzština.⁶⁵

První maturitní zkoušky se konaly v roce 1928 a pouze jeden z celkových 12 absolventů pocházel z Hlučínska. Ostatní byli z okolních vesnic za řekou Opavou.

⁶² KLADIWA, Pavel, GRIM Tomáš. *Stanovení hranic Hlučínska po I. světové válce: Obtížná integrace Hlučínska do Republiky československé*. Muzeum Hlučínska: DEVELOP centrum s.r.o., 2010. str. 27.

⁶³ *Šedesát pět let gymnázia v Hlučíně: 1920 - 1985*. Hlučín: Městský podnik služeb Frýdek-Místek, 1986 str. 10 – 13.

⁶⁴ PLAČEK, Vilém. *Prajáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Háj ve Slezsku: František Maj, 2007. str. 33.

⁶⁵ Rozhovor s Ludgardou Plačkovou, Hat', nar. 1929, Hat' 9. 4. 2013.

Rok	Počet absolventů	Z toho	
		z Hlučína	z úst. Don Bosco v Ostravě
1928	12	1	-
1929	16	4	-
1930	17	6	-
1931	14	6	-
1932	24	12	-
1933	27	17	-
1934	34	18	-
1935	15	4	-
1936	17	4	-
1937	32	16	-
1938	28	9	6

Tabulka č. 5 – Počet absolventů Reálného gymnázia Hlučín ⁶⁶

V roce 1938 bylo gymnázium přeměněno na Oberschule für Jungen. V době 2. světové války byla škola přemístěná do Kravař, jelikož se z budovy stal vojenský lazaret.

Hlučínské reálné gymnázium bylo obnoveno v roce 1945. Budova školy byla značně poničena a vybavení vně školy i školní sbírky byly téměř zničeny. Výuka započala až 24. září 1945. Roku 1948 byla přijata reforma o jednotném školství a došlo k výrazným společenským i politickým změnám a započalo i období organizačních změn. ⁶⁷

⁶⁶ *Sedmdesát pět let gymnázia v Hlučíně: 1920 - 1995.* Hlučín: Baloušek, s.r.o., 1995. str. 30.

⁶⁷ Tamtéž str. 24 - 33.

SOKA. Fond Státní reálné gymnázium v Hlučíně 1920 – 1953.

5 Metodický list

Praktickou částí této bakalářské práce je vytvoření metodického listu, jehož součástí je pracovní list. Získané informace z teoretické části bakalářské práce mohou být využity v praxi formou exkurze po památkách a zajímavostech Hlučínska.

V metodickém listu je obsažena přípravná, realizační a závěrečná fáze praktické části, ve které je popsáno, jakým způsobem budou probíhat vyučovací hodiny. Pracovní list by měl prověřit znalosti žáků z vyučovacích hodin a exkurze. Skládá se z 10 otázek. Každá otázka je zaměřena na místo, které by bylo navštíveno v rámci exkurze.

NÁZEV EXKURZE:	Památky a zajímavosti z dějin Hlučínska
AUTOR METODICKÉHO LISTU:	Veronika Kozlová
PŘEDMĚT:	společenské vědy
MEZIPŘEDMĚTOVÁ VAZBA:	dějepis, zeměpis
CÍLOVÁ SKUPINA:	žáci 2. stupně ZŠ; 8. – 9. třída
Organizační formy	skupinová práce, prezentace, výklad a tematická exkurze
Vyučovací metody	výklad, rozhovor, diskuze, práce s mapou, samostatná práce, práce ve skupině
Výukový cíl	▪ žák dokáže vymežit region Hlučínska na mapě ▪ žák charakterizuje region Hlučínska a odliší jej od ostatních regionů ▪ žák dokáže vymežit zajímavá turistická místa ▪ žák si osvojí základní poznatky dějin Hlučínska

PŘÍPRAVNÁ FÁZE

Cíle:

- žák charakterizuje region Hlučínska
- žák bude znát stručné dějiny Hlučínska
- žák pozná zajímavá místa na Hlučínsku
- žák bude seznámen s náplní plánované exkurze

Klíčové pojmy: region Hlučínsko, exkurze, památky a dějiny

Metodika:

V úvodní vyučovací hodině se žáci seznámí s regionem, lokalizují oblast na mapě. Vyznačí turisticky zajímavá místa, která již navštívili a zhodnotí život obyvatel Hlučínska v minulosti v porovnání se současností.

Pomůcky: mapa, obrázky z regionu, propagační materiály Sdružení obcí Hlučínska

Činnost v hodině:

- práce s mapou
- porovnání regionu s ostatními regiony v České republice
- práce ve skupinách
- diskuze, rozhovor
- prezentace jednotlivých památek na Hlučínsku, které si předem zpracovali žáci ve skupinách

REALIZAČNÍ FÁZE

Cíle:

- žák uplatní získané vědomosti zážitkovou formou na společné exkurzi po Hlučínsku

Klíčové pojmy: město Hlučín, Hlučínsko, Darkovičky, Bolatice, Dolní Benešov

Metodika:

Žák sdílí své poznatky a vědomosti se spolužáky na exkurzi v Hlučínském regionu.

Pomůcky: poznámkový blok, psací potřeby, propagační materiál Sdružení obcí Hlučínska.

Činnost:

Exkurze začne prohlídkou historického města Hlučín, kde postupně žáci navštíví zámek Hlučín, Muzeum Hlučínska, Mírové náměstí, pozůstatek hlučínských hradeb. Poté se žáci přesunou do Areálu československého opevnění Hlučín – Darkovičky. Dále navštíví zámek v Dolním Benešově a náměstí Cypriána Lelka a exkurze bude zakončena ve Skanzenu lidových tradic a řemesel v Bolaticích.

ZÁVĚREČNÁ FÁZE**Cíle:**

- žák si porovná své vědomosti s ostatními spolužáky a realitou v běžném životě
- žák si rozšíří své dosavadní poznatky a znalosti

Pomůcky: pracovní list a psací potřeby

Činnost:

- samostatná práce s pracovním listem
- společná kontrola a porovnání výsledku
- vyhodnocení

5.1 Pracovní list

Název exkurze	Památky a zajímavosti z dějin Hlučínska pracovní list
1. Vyznač do mapy, kde se region nachází v rámci Moravskoslezského kraje a která místa jste navštívili v rámci exkurze. An outline map of the Hlučín region, showing its irregular border with the Moravskoslezský kraj. The map is centered within the worksheet area. 2. Co se nacházelo na náměstí v Hlučině od roku 1725 do počátku 2. světové války. 3. Který šlechtický rod získal Hlučínské panství roku 1844 a sídlil na zdejším zámku? 4. Který správce či majitel nechal vybudovat v roce 1534 hradní opevnění okolo Hlučina s branami Opavskou a Ostravskou? 5. Ve které historické budově se nachází Muzeum Hlučínska?	

6. Doplněte názvy pěchotních srubů, které jsou součástí pevnostního areálu v Hlučíně – Darkovičkách.

MO – S 18 _ _ _ _

MO – S 19 _ _ _ _

MO – S 20 _ _ _ _

Lehký objekt LO vz. 37A

7. Co je součástí budov zámku Dolní Benešov a k čemu dnes slouží?

8. Který památník je umístěn v zámeckém parku v Dolním Benešově?

9. Jaká socha z roku 1784 stojí na náměstí Cypriána Lelka v Dolním Benešově?

10. Co vše jste mohli vidět ve Skanzenu lidových tradic a řemesel v Bolaticích?

Závěr

Cílem této práce bylo přiblížit školství na Hlučínsku v historickém kontextu regionu. Školství na Hlučínsku v letech 1920 – 1938 bylo odlišné od školství na zbývajícím území ČSR. Důsledkem odlišnosti byl historický vývoj před rokem 1920, který ovlivnil hlučínské školství. V průběhu několika generací se Hlučínsko podrobilo velkému národnostnímu a kulturnímu převratu. Před rokem 1920, po celých 178 let, byla obyvatelstvu vštěpována pruská, později německá idea. Avšak v hlučínském regionu působilo pár buditelů, jako např. benešovský rodák Cyprián Lelek, který se zasloužil o to, aby moravská řeč byla zachována. Přispěl do školství velkou částí, nejen svou osobností, ale také svým dílem a především buditelskou činností. Lidé nezapomínali, kým byli a kým jsou, stále byli spjatí s moravským územím. Ovšem po více než 178 let byli poněmčováni, a to se odrazilo i v jejich životech.

Roku 1920, kdy bylo Hlučínsko násilně připojeno k Československému státu, lidé nejásali a usilovali o připojení zpět k německému území. Jejich žádosti nebylo vyhověno, a tak se na dobu 18 let stali Čechy. Po dobu těchto let se proněmecky orientované obyvatelstvo dožadovalo německých škol na Hlučínsku, ale jejich žádosti nebyly vyslyšeny. Veřejné německé školy byly pouze v Opavě, Ostravě a Bohumíně. To však hlučínským občanům nestačilo a za pomoci německého spolku Kulturverbandu bylo zřízeno německé soukromé vyučování v jednotlivých obcích Hlučínska. O toto vyučování měla zájem spousta rodičů a dětí. Stát usiloval o zavedení českého vyučovacího jazyka do škol, což bylo dáno zákonem. Děti docházely do obecných a měšťanských škol, které byly ve většině případů v každé vsi.

Po osmnácti letech, v roce 1938, bylo opět připojeno Hlučínsko k německému území. Měšťanské školy byly zrušeny a zůstaly pouze obecné, protože německý říšský školský systém měšťanky neznal. V roce 1945 se Hlučínsko s konečnou platností vrátilo k Československu.

Školství v jednotlivých obcích se skoro nelišilo. V každé obci byla škola obecná, což lze v současnosti přirovnat k nižšímu stupni a ve větších i škola měšťanská, dnes druhý stupeň základní školy.

Ve městech byly školy pokračovací s různým zaměřením např. hospodyňské, hospodářské aj. Na Hlučínsku bylo jediné gymnázium, a to v Hlučíně, kde je dodnes.

V obcích se angažovaly obě národní matice. Matice slezská osvěty lidové se starala o 11 obcí a Matice opavská měla na starost obce ležící poblíž města Opavy. Hranicí byla železniční trať z Chuchelné do Opavy.

Na základě poznatků teoretické části této bakalářské práce byl vytvořen metodický list, který může být využitý při exkurzi po zajímavých místech a památkách hlucháckého regionu. V metodickém listu je obsažena přípravná, realizační a závěrečná fáze. V každé z nich je popsáno, jakým způsobem budou probíhat jednotlivé vyučovací hodiny a následná celodenní exkurze. Pracovní list, který je obsažen v metodickém listu, je výstupem exkurze. Není pojat jako test, ale měl by přimět žáky k tvořivosti a upevnění získaných vědomostí.

Seznam zkratek

ČSR	- Československá republika
HJ	- Hitlerjungend
MŠ	- Mateřská škola
SOkA	- Státní okresní archiv Opava
Sdp	- Sudetendetsche Partei
TJ	- Tělovýchovná jednota
ZAO	- Zemský archiv Opava

Zdroje

Literatura

- BĚLINA, Pavel. *Kronika Českých zemí od pravěku po současnost*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Fortuna Libri, 2012, 960 s. ISBN 978-80-7321-652-8.
- BRABCOVÁ, Liana. *Pozdrav z Hlučínska: pohlednice a historie*. Vyd. 1. Opava: Bobr, 1995, 206 s. ISBN 80-901764-1-0.
- *Činnost Slezské Matice osvěty lidové: na Těšínsku a Hlučínsku*. Slezská Ostrava: Moravsko-slezské tiskárny v Moravské Ostravě, 1925.
- Dr. Satke Antonín, Valušek Bohuslav. 2. *Hlučínském krok za krokem*, Matice slezská Opava, Opava, 1969
- JASNÍN, J. V. *Cyprián Lelek: Nejpřednější kněz-buditel-učitel a zastánce Moravců*. Opava: Matice Opavská, 1922. 34 s.
- KAVKA František, ŠÍPEK Zdeněk, VÁLKA JOSEF. *Dějiny Československa II.*, SPN Praha.
- KLADIWA, Pavel, GRIM Tomáš. *Stanovení hranic Hlučínska po I. světové válce: Obtížná integrace Hlučínska do Republiky československé*. Muzeum Hlučínska: DEVELOP centrum s.r.o., 2010.
- KNAPÍKOVÁ, Jaromíra. *Matice opavská: spolek, osobnosti a národní snahy ve Slezsku 1877-1948*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2007, 261 s. ISBN 978-80-86887-08-1.
- MALOHLAVA, Rudolf, Vladimír MARIÁNEK a Otakar KÁŇA. *Stručný přehled vývoje Hlučínska*. Ostrava: Dům osvěty v Hlučíně, 1960, 79 s.
- *Německé školy pro moravské děti na Hlučínsku: Jubilejní dar čsl. republiky v 10. roce státní samostatnosti*. Opava: Slezská Grafie, 1928.
- NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Hlučínský problém a jeho odraz ve školství*. Slezský sborník č. 1/1967
- NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Národnostní problematika ve školství na Hlučínsku v letech 1920-1938*. Olomouc: [s.n.], 1965. 211 s.

- NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Vývoj školské problematiky na Hlučínsku v letech 1920 – 1938 a její politický dosah*. Praha, 1970.
- NĚMEČKOVÁ, Jaroslava. *Hlučínský problém a jeho odraz ve školství*. Slezský sborník č. 1/1967.
- PLAČEK, Vilém a Magda PLAČKOVÁ. *Darkovice 1520-2010: k 760. výročí první písemné zmínky o obci Darkovice*. Opava: Obec Darkovice, 2010, 539 s. ISBN 978-80-254-7185-2.
- PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ Magda. *Dolní Benešov a Zábřeh v proměnách času*. Dolní Benešov: Městský úřad, 2002, 316 s. ISBN 80-86458-09-1.
- PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ Magda. *Ludgeřovice v sedmi staletích*. Ludgeřovice: Obecní úřad, 2003, 372 s. ISBN 80-86458-12-1.
- PLAČEK, Vilém, KOTLÁŘ Pavel. *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*. Vyd. 1. Jilešovice: F. Maj, 2001. ISBN 80-86458-05-9.
- PLAČEK, Vilém. *Prajzáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Vyd. 1. Háje ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007, 235 s. ISBN 978-80-86458-24-3.
- PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. 2., upr. a dopl. vyd. Háje ve Slezsku: František Maj, 2007, 179 s. ISBN 978-80-86458-21-2.
- ŠRAJEROVÁ, Olga. *Školská činnost Matice Opavské v meziválečném období*. In: Slezský sborník č. 3/2001
- ŠTĚPÁN, Václav. *Bělá očima staletí: dějiny hlučínské obce*. 1. vyd. Česko: Obec Bělá v nakl. a vydavatelství AVE Centrum, 2005, 156 s. ISBN 80-86268-07-1.
- *Vývoj a nynější stav školství ve Slezsku a na Hlučínsku: Die Entwicklung und der gegenwärtige Stand des Schulwesens in Schlesien und im Hultschiner Gebiete* : Statistickohistorické vyličení. Opava: Zemský statistický úřad pro Slezsko, 1925, vii, 556 s.
- ŽÁČEK, Václav. *Cyprián Lelek: Život a dílo*. Praha: Statní pedagogické nakladatelství, 1953. 76 s.

Státní okresní archiv Opava, fondy

- Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948
- Obecná škola v Dolním Benešově do roku 1948
- Obecná škola I. v Ludgeřovicích do roku 1948
- Obecná škola II. v Ludgeřovicích do roku 1948
- Měšťanská škola v Ludgeřovicích do roku 1948
- Obecná škola v Hati I a II 1923 - 1948
- Měšťanská škola v Hati do roku 1948
- Státní reálné gymnázium v Hlučíně 1920-1953

Zemský archiv Opava, fondy

- Okresní školní inspektorát, karton 7 – 10, 18
- Pozůstalost R. Weigla, karton 7, 8, 9, 10

Almanachy

- *Padesát let gymnasia v Hlučíně: 1920 - 1970.* Hlučín: Moravské tiskařské závody, n. p., závod Olomouc, provoz 22 Ostrava, 1971.
- *Sborník Šedesát pět let gymnázia v Hlučíně: 1920 - 1985.* Hlučín: Městský podnik služeb Frýdek-Místek, 1986.
- *Sedmdesát pět let gymnázia v Hlučíně: 1920 - 1995.* Hlučín: Baloušek, s.r.o., 1995.

Internetové zdroje

- Migraceonline.cz: e-knihovna. *Migraceonline* [online]. 2007 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vylet-za-onklem-fridrichem-obyvatele-hlucinska-znovu-nabyvaji-nemecke-obcanstvi-a-pracuji-v-zapadni-evrope-bez-omezeni>.
- Česká televize: Největší Čech. *Česká televize: Největší Čech* [online]. 1996 - 2005 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/img/historie/mapa12_1b.gif.
- České národní listy: RUBRIKA:Mapy Drang nach Osten aj. *České národní listy: RUBRIKA:Mapy Drang nach Osten aj.* [online]. 2012 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Sudet.jpg>.
- ZŠ Hať: Základní škola a mateřská škola Hať. *ZŠ Hať* [online]. 25.1.2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.skolahat.cz/historie-skoly>
- ZŠ Dolní Benešov: Základní škola D. Benešov, příspěvková organizace. *ZŠ Dolní Benešov* [online]. 2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.zsdolnibenesov.cz/a-historie#.UXLRVrUqydg>
- Gymnázium Josefa Kainara, Hlučín: příspěvková organizace. *Gymnázium Josefa Kainara, Hlučín* [online]. 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.ghlucin.cz/skola/historie-skoly>
- Sdružení obcí Hlučínska. *Sdružení obcí Hlučínska* [online]. 2004 - 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://www.hlucinsko.com/>

Seznam příloh

příloha č. 1	– Mapa ČR – rozdělení okresů v rámci Hlučínsku.
příloha č. 2	– Mapa připojení Hlučínska k ČSR.
příloha č. 3	– Hlučínsko na mapě v letech 1938 – 1945.
příloha č. 4	– Mapa Moravského Ratibořska – jednotlivé obce.
příloha č. 5	– Budova občanské školy v roce 1924 v Dolním Benešově.
příloha č. 6	– Budova obecné školy v Dolním Benešově.
příloha č. 7	– Počet žáků ve školním roce 1923/1924 v Dolním Benešově.
příloha č. 7. 1.	– Žáci dle domovské příslušnosti ve šk. roce 1923/24 v Dolním Benešově.
příloha č. 7. 2.	– Přehled chování, pilnosti a prospěchu žáků ve šk. roce 1923/1924 v Dolním Benešově.
příloha č. 7. 3.	– Docházka za školní rok 1925/1926 v Dolním Benešově.
příloha č. 8	– Fotografie z her mládeže z roku 1925/1926 v Dolním Benešově.
příloha č. 9	– Budova nové měšťanské školy v roce 1935 v Dolním Benešově.
příloha č. 10	– Budova obecné školy „A“ v Ludgeřovicích.
příloha č. 11	– Budova obecné školy „B“ v Ludgeřovicích.
příloha č. 12	– Stará budova školy „A“ na horní Hati.
příloha č. 13	– Budova obecné školy v Hati.
příloha č. 14	– Budova reálného gymnázia Hlučín v roce 1925.
příloha č. 15	– Třídní katalog, šk. rok 1921/22 – Státní reálné gymnázium v Hlučíně.

Přílohy

Příloha č. 1 – Mapa ČR – rozdělení okresů v rámci Hlučínsku.⁶⁸

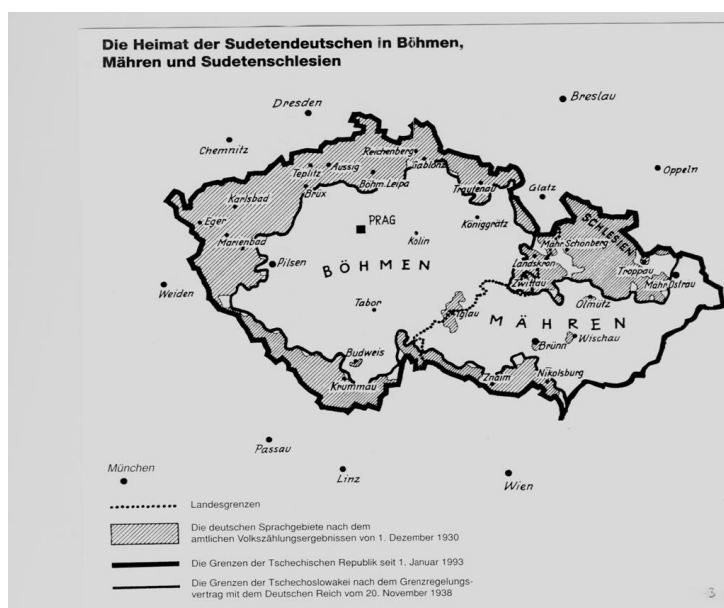
Příloha č. 2 – Mapa připojení Hlučínska k ČSR.⁶⁹

⁶⁸ Migraceonline.cz: e-knihovna. *Migraceonline* [online]. 2007 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vylet-za-onklem-fridrichem-obyvatele-hlucinska-znovu-nabyvaji-nemeckeho-obcanstvi-a-pracuji-v-zapadni-evrope-bez-omezeni>.

⁶⁹ Česká televize: Největší Čech. *Česká televize: Největší Čech* [online]. 1996 - 2005 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/img/historie/mapa12_1b.gif.

Příloha č. 3 – Hlučínsko na mapě v letech 1938 – 1945.⁷⁰

Příloha č. 4 – Mapa Moravského Ratibořska – jednotlivé obce.⁷¹

⁷⁰ České národní listy: RUBRIKA:Mapy Drang nach Osten aj. *České národní listy: RUBRIKA:Mapy Drang nach Osten aj.* [online]. 2012 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Sudet.jpg>.

⁷¹ Esbirky.cz: kulturní dědictví online. *Mapa Hlučínska s brožurou A.E. Vaška: Historická podsérka* [online]. Slezské zemské muzeum, 1920 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.esbirky.cz/detail/93845/>

Příloha č. 5 – Budova občanské školy v roce 1924 v Dolním Benešově.⁷²

Příloha č. 6 – Budova obecné školy v Dolním Benešově.⁷³

Příloha č. 7 – Počet žáků ve školním roce 1923/1924 v Dolním Benešově.⁷⁴

Žáctvo.

*Do provedení zápisu před začátkem školního roku za-
máno do jednotlivých tříd:*

I. třída 22 chlapců, 31 děvčat, celkem 53 žáků;
II. třída 13 chlapců a 14 dívek, celkem 27 žáků;
III. třída 10 chlapců a 9 dívek, celkem 19 žáků.

⁷² SOKA, fondy Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948, školní kronika.

⁷³ PLAČEK, Vilém. *Pražáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007. str. 32.

⁷⁴ SOKA, fondy Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948, školní kronika.

Příloha č. 7. 1. – Žáci dle domovské příslušnosti ve šk. roce 1923/24 v Dolním Benešově.⁷⁵

Třída	Podle domovské příslušnosti bylo							
	z Benešova		z Bohuslavic		ze Zábřehu		z cizích okr.	
	chl.	d.	chl.	d.	chl.	d.	chl.	d.
I. 40	14	19	4	2	.	1	.	.
II. 42	10	22	1	.	5	4	.	.
III. 16	5	9	.	.	1	.	1	.
Všech 98	29	50	5	2	6	5	1	.

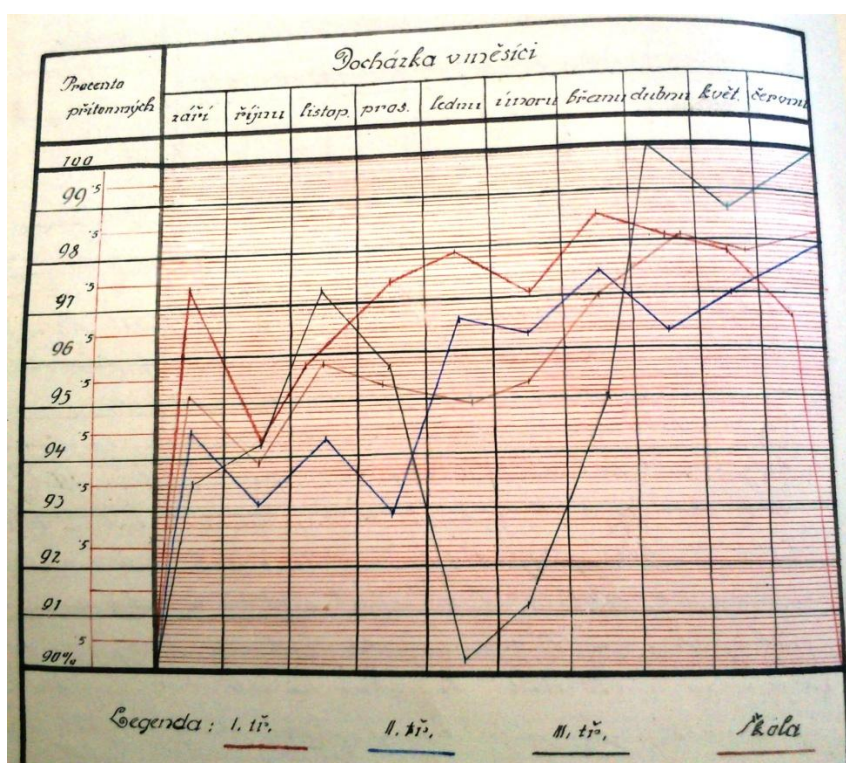
Příloha č. 7. 2. – Přehled chování, pilnosti a prospěchu žáků ve šk. roce 1923/1924 v Dolním Benešově.⁷⁶

Třída	Počet žáků	Třídová	Chování					Pilnost					Prospěch					Prospěch nedost. v %	Postupuje v II. pol.
			1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
I. pololetí	I. 40	40	38	2	.	.	.	9	14	8	9	.	8	9	12	6	5	12.5	Na celé škole 12.2% nedostatek
	II. 42	42	33	9	.	.	.	3	10	13	15	1	5	8	10	13	6	14.3	
	III. 16	16	14	2	.	.	.	2	5	4	5	.	2	4	5	4	1	6.25	
II. pololetí	I. 37	37	36	1	.	.	.	10	12	7	8	.	9	9	9	9	1	2.7	36
	II. 28	28	26	3	.	.	.	4	5	13	6	.	4	6	13	2	3	10.7	25
	III. 6	6	6	.	.	.	.	2	2	2	.	.	1	3	1	1	.	-	.

⁷⁵ SOKA, fondy Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948, školní kronika.

⁷⁶ Tamtéž.

Příloha č. 7. 3. – Docházka za školní rok 1925/1926 v Dolním Benešově.⁷⁷

Příloha č. 8 – Fotografie z her mládeže v roce 1925/1926 v Dolním Benešově.⁷⁸

⁷⁷ SOKA, fondy Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948, školní kronika.

⁷⁸ Tamtéž.

Příloha č. 9 – Budova nové měšťanské školy v roce 1935 v Dolním Benešově.⁷⁹

Příloha č. 10 – Budova obecné školy „B“ v Ludgeřovicích.⁸⁰

Příloha č. 11 – Budova obecné školy „A“ v Ludgeřovicích.⁸¹

⁷⁹ SOKA, fondy Měšťanská škola v Dolním Benešově do roku 1948, školní kronika.

⁸⁰ PLAČEK, Vilém. *Prajáci II, aneb, Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007, str. 129.

⁸¹ Tamtéž str. 28.

Příloha č. 12 – Stará budova školy „A“ na horní Hati.⁸²

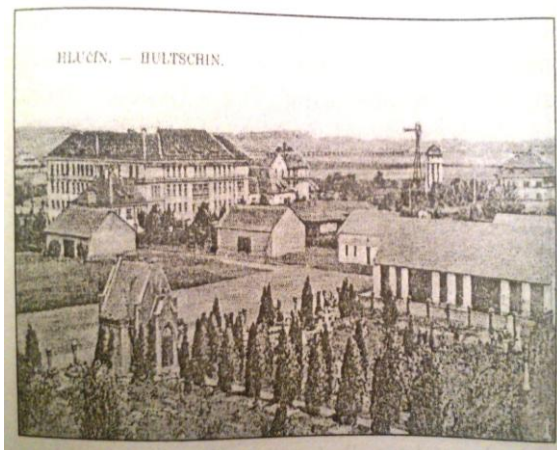
Příloha č. 13 – Budova obecné školy v Hati.⁸³

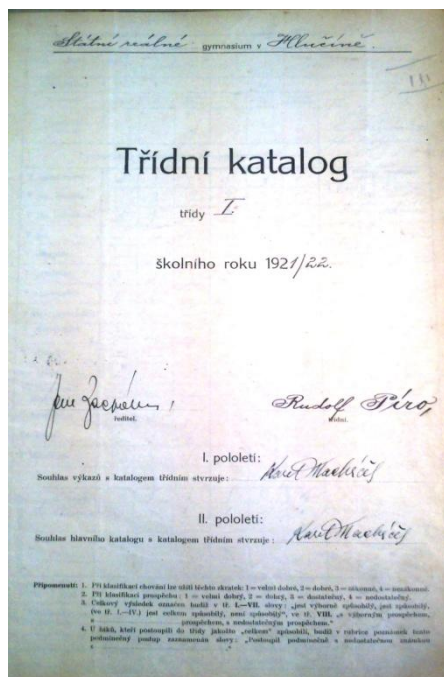
⁸² PLAČEK Vilém, KOTLÁŘ Pavel. Přehled dějin obce Hať 1250 – 2000. Jilešovice: F.Maj, 2001.

⁸³ SOKA, fondy Měšťanská škola v Hati do roku 1948, školní kronika.

Příloha č. 14 – Budova reálného gymnázia Hlučín v roce 1925.⁸⁴

Príloha č. 15 – Třídní katalog, šk. rok 1921/22 – Státní reálné gymnázium v Hlučíně.⁸⁵

[illegible]

⁸⁴ PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960. Háj ve Slezsku*. František Maj, 2007, str. 54.

⁸⁵ SOKA, fondy Státní reálné gymnázium Hlučín, in. č. 3.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Kozlová
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel KOPEČEK, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Dějiny školství na Hlučínsku v historickém kontextu regionu
Název v angličtině:	The History of Education in the Historical Context of the Hlučín Region
Anotace práce:	Vysvětlení a charakteristika dějin školství na Hlučínsku. Stěžejní období jsou léta 1920 – 1938, avšak i stručná historie před a po tomto období. Vývoj školství je nastíněn od zavedení povinné školní docházky až po konec 2. světové války.
Klíčová slova:	Československá republika, dějiny, Hlučínsko, Matice opavská, Matice slezská osvěty lidové, Německá říše, obecná a měšťanská škola, Privatunterricht, Prusko, Slezsko, školství
Anotace v angličtině:	The explanation and characterization of education in the Hlučín Region. The main period dates from 1920 to 1938, however a brief history of preceding and subsequent period is included as well. The development of education is outlined from the introduction of compulsory education to the end of the World War II.
Klíčová slova v angličtině:	Czechoslovak Republic, history, Hlučín Region, Matice opavská, Matice slezská osvěty lidové, German Reich, elementary school and town school, Privatunterricht, Prussia, Silesia, education
Přílohy vázané v práci:	15 příloh
Rozsah práce:	44 stran
Jazyk práce:	Čeština

